

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

№ 38 (2929)
22 верасня 1978 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

СЭННЯ НА ЛІ-
МАЎСКІХ АГЛЕДЗІ-
НАХ — АРДЭНА-
НОСНАЯ МАГЛЕУ-
ШЧЫНА.

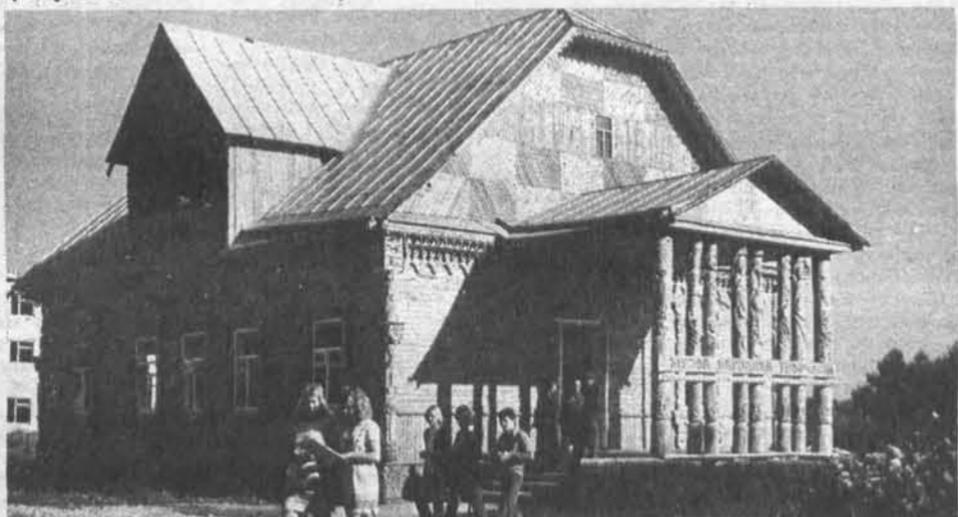
Магілёўскае вытворчае аб'яднанне «Хімваланно». У цэху тэкстуравання, на ўчастку аб'ёмнай пражы, выдатна працуе камплект майстра А. Барылава.

На пагрузачнай пляцоўцы Магілёўскага аўтазавода імя Кірава.

Саўгас «Клімавіцкі». Трактарысты Уладзімір Архіпенка і Мікалай Кірпічэнка на ўборцы бульбы.

Бабруйск. Будынак музея народнай творчасці.

Традыцыйнае святая песні ў Магілёве. Выступае зводны хор горада на Дняпры.

Фота А. ВОРЧЫКА.

Гэтыя словы аб сучасным беларускім Прыдняпроўі належыць нашаму земляку, паэту Кастусю Кірзенку:

Зямля май
цудоўнай Магілёўшчыны,
ты ўся з красы
і радасці саткана.

Сапраўды, на дзіва прыгожыя краявіды нашага Прыдняпроўскага краю. Куды ні кінь позірк, усюды бачыш выдатны плён стваральнай працы савецкіх людзей. Здабыткі, з якімі ідуць працоўныя вобласці насустрач 60-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі, урэжваюць сваёй велічнасцю.

Адметны індустрыяльны пейзаж вобласці. У Магілёве высяцца гмахі буйных прамысловых прадпрыемстваў. Шырока раскінуліся вытворчыя карпусы заводаў аўтамабільнага імя С. М. Кірава, ліфтабудаўнічага, металургічнага імя Мяснікова, «Строммашына» імя 50-годдзя Вялікага Кастрычніка і іншых. За апошнія гады ўзняліся прасторныя цэхі камбіната шаўковых тканін імя XXV з'езда КПСС. Нібы казанчы волат, працягвае расці камбінат сінтэтычнага валакна, які ўваходзіць у Магілёўскае вытворчае аб'яднанне «Хімвалакно». Ужо зараз гэты камбінат з'яўляецца буйнейшым у Еўропе. У абласным цэнтры ўзводзіцца таксама шэраг іншых прадпрыемстваў. Далёка наперад пайшлі іншыя гарады вобласці. Раздаўся ўшыркі Бабруйск, населеніцтва якога дасягае ўжо 200 тысяч чалавек. Тут вырастае адзін гігант прамысловасці — Беларускае шынны камбінат. Усё больш актыўна заяўляюць аб сабе прамысловыя вырабы гарады Асіповічы, Крычаў, Клімавічы...

І вёска таксама змяніла сваё аблічча. Яна зусім не падобная да той, якую апісвалі песняры ў дарэвалюцыйны час. Шчасце і дабрабыт увайшлі ў дом кожнага працоўнага чалавека.

Гледзячы на сённяшні дзень нашай зямлі, карысна прыгадаць, якой была яна раней. Бо, як вядома, у параўнанні пазнаецца ісціна. На фоне мінулага лепш ацаніць нашы здабыткі, вызначыць меру подзвігаў, здзейсненага народам пад кіраўніцтвам ленінскай партыі.

Гісторыя нашага краю захавала шмат доказаў страшэннага ўціску працоўнага люду. На працягу доўгіх стагоддзяў панавала жорсткае сацыяльнае і нацыянальнае прыгнечанне, аб чым вельмі праўдзіва гаворыцца ў вядомым Баркалабаўскім летапісе. І ў пазнейшыя часы, аж да Вялікага Кастрычніка, становішча шырокіх мас заставалася гартным. Людзі цяпер лі ад капіталістычнай эксплуатацыі, марылі аб хлебе надзённым. Вядомы беларускі этнограф, біяграфія якога цесна звязана з Магілёўшчынай, выдатны знаўца народнага побыту Еўдакім Раманавіч Раманаў пісаў, якім хлебам даводзілася харчавацца працоўным: «Да самай нязначнай колькасці мукі дадавалі шмат вятрубы, мукіны, тоўчаных жалудоў, лісцяў

лебяды, ліпы, маладой папараці і інш».

Аб адукацыі, культуры шырокіх мас у тыя часы наогул казаць цяжка. 83 праценты населеніцтва было непісьменным. Амаль адсутнічала медыцынскае абслугоўванне.

Шматлікія помнікі, народныя легенды напамінаюць нам пра гераічнае мінулае краю, пра барацьбу з ліхалеццем: аб былых паўстаннях супраць прыгнятальнікаў, аб бітвах з іншаземнымі захопнікамі, аб подзвігах змагароў за лепшую долю.

І сакавіка 1881 года ўраджэнец Бабруйска І. І. Грынявецкі кіннуў бомбу ў цара. Аляксандр

русі былі створаны абласны і гарадскі штабы народнага апалчэння. 1 ліпеня ў штабе Заходняга фронту ў раёне Магілёва адбылася нарада партыйна-савецкага актыву з удзелам Маршалаў Савецкага Саюза К. Я. Варашылава, Б. М. Шапашнікава, першага сакратара ЦК КП(б) П. К. Панамарэнкі. На нарадзе былі распрацаваны меры па выкананню ўказанняў ЦК ВКП(б) аб разгортванні партызанскай барацьбы ў тыле ворага, а таксама план абароны горада Магілёва як найбольш важнага апорнага пункта на Дняпроўскім рубяжы.

Зараз на месцы былых баёў ля шашы Бабруйск — Магілёў

та пройдзены шлях, мы не забываем аб тым, якія вялікія страты былі нанесены гаспадарцы вобласці ў час Вялікай Айчыннай вайны. Былі амаль поўнасцю разбураны 1.172 прадпрыемствы і 92 электрастанцыі, матэрыяльныя страты перавышалі 12,5 мільярда рублёў.

Працоўныя Магілёўшчыны зноў праявілі вялікі гераізм. Пад кіраўніцтвам абласной партарганізацыі, пры дапамозе ўсёй нашай многанацияльнай краіны яны ў кароткі тэрмін забяспечылі аднаўленне народнай гаспадаркі. Ужо ў сакавіку 1951 года на VI абласной партыйнай канферэнцыі былі падведзены вынікі выканання чац-

шыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР тав. Л. І. Брэжнева маюць для ўсіх нас прынычывае і неперыходзячае значэнне. У дакладзе падведзены вынікі развіцця сельскай гаспадаркі за апошнія гады, вызначаны асноўныя шляхі і канкрэтныя меры далейшага ўздыму гэтай жыццёва важнай галіны, якая закранае інтарэсы ўсіх савецкіх людзей.

У ходзе выканання рашэнняў гістарычнага сакавіцкага (1965 г.) Пленума ЦК КПСС, які паклаў пачатак новаму этапу развіцця ленінскай аграрнай палітыкі партыі на сучасным этапе, закладзены трывалы падмурк для далейшага росту. Мінулыя дванаццаць год у

ЗЯМЛЯ, САТКАНАЯ З КРАСЫ

В. ПРЫШЧЭПЧЫК, першы сакратар Магілёўскага абкома КПБ.

ІІ быў забіты. Аднак дэспатызм царскага самаўладдзя захоўваўся.

Бальшавікі вызначылі іншы шлях да вызвалення, і працоўныя Магілёўшчыны прынялі актыўны ўдзел у барацьбе за Савецкую ўладу. У кастрычніцкія дні яны ўсяляк перашкаджалі рэакцыйным сілам, якія групаваліся вакол контррэвалюцыйнай Стаўкі і імкнуліся ператварыць яе ў «белагвардзейскі Версаль».

У ноч з 8 па 9 лістапада па даручэнню ўрада Ленін, Сталін, Крыленка па прамым провадзе выклікалі Духоніна, які пасля звяржэння Часовага ўрада стаў Вярхоўным галоўнакамандуючым. Калі той адмовіўся весці перагаворы аб перамір'і, галоўнакамандуючым быў прызначаны бальшавік М. В. Крыленка. 20 лістапада Стаўка спыніла сваё існаванне пад ударамі рэвалюцыйных войск і мясцовага пралетарыяту, які ўзначальвалі бальшавікі. Над Магілёўшчынай заззяла сонца Вялікага Кастрычніка.

Тутэйшыя мясціны яшчэ не раз былі сведкамі жорсткай класовай барацьбы за ўсталяванне новага ладу, гераічнага змагання з замежнымі інтэрвентамі, самаадданай разнавольнай працы ў гады першых пяцігодак. У той час у строй уступілі аўтарамонтны, трубаліцейны, скураны і клеявыя заводы ў Магілёве, фанерадзрэваапрацоўчы камбінат, суднарамонтны завод і мясакамбінат у Бабруйску, цэментны завод у Крычаве. Гордасцю магіляўчан была шаўковая фабрыка — першынец хімічнай індустрыі рэспублікі.

Напад гітлераўскай Германіі на нашу краіну спыніў мірную працу савецкіх людзей. Як і ўвесь наш народ, магіляўчане пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі ўзняліся на барацьбу з ворагам. Рашэннем Магілёўскага абкома КП (б) Бела-

непадалёку ад вёскі Буйнічы ўзвышаецца помнік-абеліск у гонар слаўных абаронцаў цвярдзіні на Дняпры. У разгар гітлераўскага наступлення тут павялі пісьменнік К. Сіманаў і фотакарэспандэнт газеты «Известия» П. Трошкін. Яны сабралі багаты матэрыял аб гераізме савецкіх воінаў і апалчэнцаў. Трошкіну ўдалося сфатаграфавать падбітыя танкі з чорнымі крыжамі. Гэтыя танкі, спыненыя пад Магілёвам, былі сімвалам мужнасці савецкага народа ў тыя цяжкія дні вайны, прыкметай слабасці раз'юшанага ворага.

Абарона Магілёва, якая працягвалася з 1 да 26 ліпеня, мела вялікае значэнне. Абаронцы горада затрымалі чатыры пячотныя дывізіі фашыстаў, трэцюю танкавую, 10-ю матарызаваную дывізію СС «Рэйх», полк «Вялікая Германія». Камандзір 61-га стралковага корпуса генерал Бакунін піша, што, паводле няпоўных даных, у баях за Магілёў было збіта 20 самалётаў, падбіта 500 танкаў, забіта каля 30 тысяч і ўзята ў палон 2 тысячы салдат і афіцэраў праціўніка.

Пад сценамі горада на Дняпры многія героі здабылі сваю неўміручасць. Легендарнай славай пакрыў сябе міліцэйскі батальён К. Г. Уладзімірава.

У гады Вялікай Айчыннай вайны 106 магіляўчан былі ўдастоены высокага звання Героя Савецкага Саюза, тысячы ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі. У іх ліку вядомыя ў краіне двойчы Герой Савецкага Саюза маршал І. Якубоўскі, генерал арміі І. Гусакоўскі, Герой Савецкага Саюза маршал авіяцыі В. Красоўскі, генерал арміі В. Маргелаў, снайпер Ф. Смалячок, разведчык Л. Маневіч, падпольшчык Л. Лорчанка, Герой Савецкага Саюза і Герой Сацыялістычнай Працы К. П. Арлоўскі і многія іншыя.

Аглядаючы напярэдадні свя-

вэртага пяцігадовага плана. Прамысловасць была адбудавана поўнасцю. Выпуск яе валавой прадукцыі перавысіў дваенны ўзровень на 6 працэнтаў. Значныя поспехі былі дасягнуты і ў сельскай гаспадарцы.

Цяпер у нашай вобласці развіваюцца галіны гаспадаркі, якія вызначаюць сённяшні навукова-тэхнічны прагрэс: энергетыка, машынабудаванне і металаапрацоўка, хімічная і нафтахімічная прамысловасць і інш. Тэмпы і аб'ёмы вытворчасці, якіх мы тут дасягаем, не ідуць ні ў якое параўнанне з далёкім мінулым. Нават нядаўні, учарашні дзень здаецца даўно пройдзеным этапам. За мінулыя, дзевятыя пяцігодку, аб'ём прамысловай прадукцыі вобласці падвоіўся. У сучасны момант прамысловыя прадпрыемствы Магілёўшчыны выпускаюць за год выробаў на суму 2 мільярды 800 тысяч рублёў, а за апошні год дзiesiąтай пяцігодкі даваюць іх выпуск да сумы ў 4 мільярды рублёў. За цяперашнюю пяцігодку валавая вытворчасць прамысловай прадукцыі павялічыцца на 68 працэнтаў.

Юбілейная восень шчодро ўвянчала працу хлебараба. Спрадвеку лічылася, што на магілёўскіх, як і наогул на беларускіх землях, нельга атрымаваць высокай ўраджай. Цяпер жа ад такіх уяўленняў нічога не засталося. У цэлым па вобласці сабрана па 28 цэнтнераў збожжа з гектара. А многім гаспадаркам ужо не дзіва збіраць на круг куды большы ўраджай. Усё гэта гаворыць аб мудрым курсе партыі ў галіне развіцця эканомікі.

Як вядома, сёлета адбыўся ліпеньскі Пленум ЦК КПСС, прысвечаны пытанням сельскагаспадарчай вытворчасці. Матэрыялы гэтага Пленума, глыбока навуковы, усебаковы аргументаваны даклад Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Стар-

вобласці характарызуюцца інтэнсіўным умацаваннем матэрыяльна-тэхнічнай базы калгасаў і саўгасаў, ростам урадлівасці глебы, павелічэннем вытворчасці прадуктаў земляробства і жывёлагадоўлі.

За кошт сродкаў, выдзеленых дзяржавай, узведзена памяшканняў на 372 тысячы галяў буйной рагатай жывёлы, 373 тысяч свіней, рамонтныя майстэрні, жывёлагадоўчыя комплексы. Асноўныя вытворчыя фонды сельскагаспадарчага прызначэння павялічыліся ў 3,5 разы. Амаль поўнасцю абнавіўся машынна-трактарны парк калгасаў і саўгасаў. Колькасць трактароў узрасла ў два разы. Зараз на адну гаспадарку прыпадае ў сярэднім 38 трактароў, 16 аўтамабіляў, 11 збожжаўборачных камбайнаў, шмат іншай сельскагаспадарчай тэхнікі. Энергетычны магутнасці павялічыліся ў 2,2 раза, а энергаўзброенасць — у 2,7.

На ўзровень вялікіх агульнадзяржаўных задач узятая хімізацыя і меліярацыя зямель. Усё гэта дае выдатны плён. Вытворчасць зерня павялічылася ў 2,3 раза, у 2,5 — мяса, у 1,9 — малака. Увесь гэты прырост дасягнут галоўным чынам дзякуючы інтэнсіўным фактарам.

Капіталаўкладанні дзяржавы і калгасаў у невытворчую, галоўным чынам сацыяльную сферу склалі 177 мільянаў рублёў. Гэта дазволіла расшырыць аб'ёмы жыллёвага, культурна-бытавага будаўніцтва на вёсцы. У сельскай мясцовасці ўзведзена 2,8 мільёна квадратных метраў жылля, або ў 3,4 раза больш, чым складала ўвесь грамадскі гарадскі жыллёвы фонд вобласці ў 1940 годзе. Прыкметна палепшыліся планы, добраўпарадкаванне сельскіх населеных пунктаў. Вядзецца настойлівы і плённы

Вытворчае аб'яднанне «Бабруйскашывна». На участку вулканізацыі.

Закладна сенажу ў калгасе «Запаветы Леніна» Бялыніцкага раёна.

пошук архітэктурнага вырашэння асобных забудов і цэлых пасёлкаў. Карысны ў гэтых адносінах вопыт, набыты ў калгасах «Рассвет» імя К. П. Арлоўскага Кіраўскага раёна, імя Кірава Шклоўскага, саўгасе «Леніна» Горацкага раёна і ў шэрагу іншых гаспадарак. Усё больш трывала ўсталяваюцца на вёсцы сучасны быт і культура, якія становяцца ўплываюць на паводзіны людзей, на іх працоўную і грамадска-палітычную дзейнасць.

Вельмі значна таксама, што незадоўга да 60-гадовага юбілею рэспублікі ўступілі ў сілу новыя Канстытуцыі СССР і БССР, у якіх дадзены цэласны малюнак сталага сацыялізму, яго эканамічнай і палітычнай сістэмы, сацыяльнай структуры, знешняй палітыкі, замацаваны найважнейшыя заваяванні сацыялістычнай дэмакратыі, шырокія правы і свабоды грамадзян, а таксама іх абавязкі.

Сацыялістычная дзяржава ў адпаведнасці са сваім Асноўным Законам гарантуе савецкім людзям сярод многіх іншых правоў права на карыстанне багаццямі культуры, усяляк заахвочвае прафесійную і самадзейную творчасць. Гэтае права гарантуецца развіццём матэрыяльнай базы мастацтва і навукі, сеткі культурна-асветных устаноў, разгортваннем культурнага абмену.

У вобласці чатыры вышэйшыя навучальныя ўстановы: педагагічны, машынабудаўнічы, тэхналагічны інстытуты, Беларуская сельскагаспадарчая акадэмія, дзе набываюць веды 22 тысячы студэнтаў. Створаны два філіялы навукова-даследчых інстытутаў Акадэміі навук БССР — фізікі і фізіка-тэхнічнага.

Ёсць тры тэатры, 7 музеяў, 936 масовых бібліятэк і 975 клубаў. На працягу цяперашняй пяцігодкі плануецца адкрыць яшчэ 44 клубы і дамы культуры, узвесці 109 новых будынкаў для сельскіх клубаў на вёсцы. Усё гэта сведчыць аб няспынных клопатах нашай партыі аб усебаковым развіцці асобы ва ўмовах сталага сацыялізму.

Выконваючы пастановы ЦК КПСС «Аб мерах па далейшаму развіццю самадзейнай мастацкай творчасці», «Аб рабоце з творчай моладдзю» і іншых, партыйныя арганізацыі вобласці імкнуцца забяспечыць далейшы росквіт культуры. У мастацкай самадзейнасці зараз займаецца звыш 81 тысячы чалавек. Акрамя таго, мастацкай самадзейнай творчасцю ахоплена каля 60 тысяч дзяцей.

Задача ў тым, каб культурна-масавую работу ўзняць на новую ступень, узбагаціць яе новымі формамі і багатым зместам. Вынікі Першага Усеаўскага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных у вобласці паказалі, што пэўныя набыткі ў гэтым кірунку ёсць. Выраслі выканаўчае майстэрст-

ва і агульная культура самадзейнага мастацтва. Разам з тым тут яшчэ ёсць над чым працаваць. І ёсць для гэтага добрая нагода — свята, да якога рыхтуюцца людзі горада і вёскі нашай рэспублікі.

Усю сваю дзейнасць работнікі культасветустановаў, члены творчых арганізацый вобласці цесна звязваюць зераз з юбілеем, з барацьбой працоўных за выкананне і перавыкананне вытворчых заданняў сёлетняга года і пяцігодкі ў цэлым, дырэктывы, вызначаных XXV з'ездам КПСС. Стала добрай традыцыяй ушаноўваць перадавікоў, праводзіць вечары славы. А людзей, на якіх варта раўняцца, у нас багата. За межамі вобласці вядомы імёны Герояў Сацыялістычнай Працы Васіля Канстанцінавіча Старавойтава — старшыні калгаса «Рассвет» імя К. П. Арлоўскага, Антаніны Уладзіміраўны Шатухінай — брыгадзіра будаўнічага трэста № 17, братоў Юлія і Яўгена Жлобаў — звеннявых механізаваных звенняў па вырошчванню бульбы саўгаса імя Калініна Краснапольскага раёна і многіх іншых. Кожны дзень перад юбілейнага спаборніцтва нараджае новых правафланговых.

Нямала робяць культасветустановы па ўсталяванню новых савецкіх абрадаў, прапагандзе ідэй сацыялістычнага патрыятызму і пралетарскага інтэрнацыяналізму. Падрыхтоўку да 60-годдзя БССР і КПБ культасветработнікі разглядаюць як працяг велізарнай ідэйна-выхаваўчай работы, якая была праведзена ў сувязі з 60-годдзем Вялікага Кастрычніка.

У бібліятэках шырока прапагандуюцца новыя Канстытуцыі СССР і БССР, матэрыялы XXV з'езда КПСС і XXVIII з'езда ЦК КПБ, Пленумаў ЦК КПСС і ЦК КПБ. Прыцягваецца ўвага чытачоў да тэм: «Дасягненні Савецкай Беларусі, Магілёўскай вобласці за гады Савецкай улады», «Рост добрабыту і культурнага ўзроўню савецкага народа», «Гуманістычная сутнасць Савецкай дзяржавы», «Сацыялістычны лад жыцця», «БССР у сям'і братніх народаў» і інш.

Прыкметна ажывіла сваю дзейнасць абласное аддзяленне таварыства аматараў кнігі. Яго сіламі праводзяцца цыклавыя чытанні «Насустрач 60-годдзю БССР і КПБ», «Беларуская літаратура за 60 год», «Літаратура вялікага подзвігу», «Два светлы — два лады жыцця», «Кніга на службе пяцігодкі».

Вядома, што Магілёўшчына мае даўнія літаратурныя традыцыі. Усё больш доказаў і меркаванняў, што менавіта на пявучай магілёўскай зямлі былі створаны выдатныя ананімныя пазмы «Тарас на Парнасе» і «Энеіда навіварат», невядомы аўтар якіх быў блізка да рускай культуры і літаратуры пачатку XIX стагоддзя, падтрымліваў перадавыя, дэмакратычныя ідэі свайго часу.

Прыдняпроўе ганарыцца

сваім слаўным сынам, народным паэтам БССР, класікам беларускай літаратуры Аркадзем Куляшовым, які ўнёс вялікі ўклад у развіццё беларускай і ўсёй нашай савецкай паэзіі. Ураджэнцамі Магілёўшчыны з'яўляюцца многія выдатныя пісьменнікі. Гэта — Кастусь Кірэнка, Іван Чыгрынаў, Павел Кавалёў, Іван Новікаў, Пятро Прыходзька, Мікола Аўрамчык, Аляксей Русецкі, Васіль Хомчанка, Мікола Ткачоў, Віктар Карамазоў, Сцяпан Гаўрусёў, Сцяпан Кухараў і іншыя.

У 1963 годзе ў Магілёве было створана першае ў рэспубліцы абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў БССР. У яго ўвайшлі пісьменнікі, якія жывуць і працуюць у нашай вобласці. Беларускаму чытачу вядомы творы Аляксея Пысіна, Івана Аношкіна, Анатоля Іванова, Аркадзя Кандрусевіча, Пятра Шасцерыкова, Міхаіла Шумава, літаратурна-крытычныя кнігі Якуба Усікава.

Выдалі першыя кнігі члены мясцовых літаб'яднанняў Аляксандр Мельнікаў, Мікола Салаўцоў, Васіль Карпечанка, Васіль Лаўрыновіч. Падрыхтавалі свае першыя кнігі Мікола Мінчанка, Святлана Басуматрава, Апанас Палітыка, Валянціна Самойлава.

Кожны год на кніжных паліцах з'яўляюцца кнігі магілёўскіх пісьменнікаў. У літаратурным запісе Пятра Шасцерыкова выйшла ўжо двума выданнямі кніга ўспамінаў удзельнікаў абароны Магілёва «Салдатамі былі ўсе. Міхаіл Шумаў дапамог былой партызанцы З. П. Хаўранковай напісаць кнігу ўспамінаў «Сёстры». Нашы літаратары прынялі ўдзел у напісанні кнігі нарысаў пра Герояў Сацыялістычнай Працы Магілёўшчыны «Справы іх златам гараць».

Работа з творчай інтэлігенцыяй вобласці знаходзіцца ў цэнтры ўвагі партыйных і камсамольскіх камітэтаў. Пры абкоме КПБ створаны пастаянна дзеючы семінар, слухачамі якога з'яўляюцца члены Саюзаў мастакоў, пісьменнікаў, архітэктараў, Беларускага тэатральнага аб'яднання, кіраўнікі і сакратары партарганізацый абласных устаноў культуры і мастацтва. Ідэйна-палітычнаму росту майстроў мастацтва і літаратуры садзейнічаюць таксама іх вучоба ў сістэме партыйнага і камсамольскага навучання, творчыя камандзіроўкі на прадпрыемствы, у калгасы і саўгасы.

Абласная партыйная арганізацыя і надалей будзе клапаціцца аб тым, каб у адпаведнасці з рашэннямі XXV з'езда КПСС, іншымі партыйнымі дырэктывамі побач з эканамікай квітнелі культура, навука, мастацтва. Бо гэта таксама наша краса, наш гонар.

ХРОНІКА

У ЦЭНТРАЛЬНАЙ выставачнай зале Бабруйска адкрыта перасоўная выстаўка савецкіх мастакоў, якая называецца «Пейзажы Радзімы». Галоўная тэма прадстаўленых на выстаўцы работ — велічнасць і прыгажосць прыроды розных кутноў Савецкага Саюза.

Шматлікія наведвальнікі выстаўкі з вялікай цікавасцю знаёмляцца з націнамі лаўрэата Ленінскай прэміі, народнага мастака СССР Сяргея Герасімава, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі РСФСР Георгія Ніснага, з работамі лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Віталія Цвірка і многіх іншых мастакоў.

У МАГІЛЕВЕ праходзіць дэкада балгарскай літаратуры, прысвечаная нацыянальнаму святу братняга народа Балгарыі — Дню свабоды. Яе праводзіць гарадское аддзяленне таварыства савецка-балгарскай дружбы, аддзяленне таварыства аматараў кнігі і гарадскі аддзел культуры. Ва ўсіх бібліятэках горада арганізаваны выстаўкі балгарскай літаратуры, праводзіцца агляд кніг пісьменнікаў НРБ. У цэнтральным магазіне палітычнай кнігі ў вялікім выбары прадстаўлены творы вялікіх сьвіноў балгарскага народа Георгія Дзімітрова і Хрыста Боцева.

У МСЦІСЛАЎСКИМ раённым Доме культуры адбылася першая дэманстрацыя новага кароткаметражнага мастацкага фільма «Дэбют». Яго аўтары — сцэнарыст Аляксандр Дудараў і рэжысёр Валерыі Панамароў — стварылі кінастужку пра жыццё сучаснага чалавека з вёскі, пра яго любоў да абранай справы і месца ў жыцці. Першая дэманстрацыя прайшла ў раёне, дзе не здымалі.

З ГАСТРОЛЬНАЙ паездкі па вобласці вярнуўся калектыў Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра. Ён выступіў перад жыхарамі Хоцімскага, Клімавіцкага, Касцюковіцкага, Краснапольскага і іншых раёнаў. На гастрольнай сцэне былі паказаны спектаклі «Масноўскія канікулы» і «Дзень адчыненых дзвярэй» паводле твораў А. Кузнецова і Б. Катаева.

У МАГІЛЕВЕ адкрылася новая музычная школа. Сакрэты ігры на піяніна, баяне, струнных і іншых музычных інструментах у ёй будуць спасцігаць 60 хлопчыкаў і дзяўчынаў. Гэта пятая музычная школа ў абласным цэнтры.

ДОБРАЯ ПАМЯЦЬ

Фёдар Ракушаў з вёскі Ляхінічы (цяпер Ракушава) Круцілянскага раёна — адзін з першых камсамольцаў і культасветработнікаў Беларусі. Быў ён рэдактарам вясковай насядней газеты «Факел» і актыўным селькорам. Ворагі Савецкай улады забілі яго зімой 1925 года. Вобраз палымянага юнака стаў дарагім і блізім для навучэнцаў Магілёўскага культасветуцэляшча імя Хрустэка. Уданаванне яго памяці пачалося з таго, што навучэнцы паставілі ў гарадскім пасёлку Круглае п'есу І. Ісачанкі «Факел», прысвечаную Ракушаву.

У пачатку верасня гэтага года 375 будучых культас-

ветработнікаў прыехалі ў Круцілянскі раён на дапамогу працаўнікам сяла. Па ўстаноўленай ужо традыцыі накіраваліся да магілы Ф. Ракушава ў гарадскім пасёлку Круглае і правялі мітынг. На ім выступілі сакратар камсамольскага камітэта вучылішча І. Дэмбавіцкая, выкладчык тэатральнага аддзялення В. Ермаловіч, сакратар Магілёўскага аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР Аляксей Пысін. Удзельнікі мітынгу далі клятву вернасці рэвалюцыйным традыцыям першых культасветработнікаў і ўскладлі кветкі да помніка Ф. Ракушаву.

А. ВАСІЛЬЕУ.

ІМЯ НАРОДНАГА ПАЭТА

Савет Міністраў Беларускай ССР паставіў з мэтай увекавечання памяці народнага паэта Беларусі А. Куляшова прысвоіць яго імя Магілёўскаму педагагічнаму інстытуту і Саматвіцкай сярэдняй школе.

Мінскаму гарвыканкому сумесна з Міністэрствам культуры БССР, Саюзам мастакоў і пісьменнікаў даручана ўстанавіць мемарыяльную дошку на доме, дзе жыў паэт у апошнія гады. На месцы пахавання А. Куляшова будзе ўстаноўлены надмагільны помнік. Імя паэта прысвойваецца таксама адной з вуліц Мінска.

Дзяржкамвыду БССР сумесна з Саюзам пісьменнікаў рэспублікі і Інстытутам літаратуры імя Я. Купалы АН БССР прапанавана выдаць акадэмічны збор твораў А. Куляшова.

БЕЛТА.

Кварталы Крычова.

ЗЯМЛЯ МАЁЙ ЦУДОЎНАЙ МАГІЛЁЎШЧЫНЫ

Уся мая Беларусь, уся асветленая ўрачыстасцю зямля рэспублікі нашай, што ў натхнёнай камуністычнай працы так упэўнена ідзе да слаўнага свайго шасцідзесяцігоддзя... Якая яна родная сэрцу, назаву я адзінай і непаўторнай, — і такая старажытна-казачная, якой увайшла ў пачуцці і лятункі з паданняў і сказаў маленства, і такая велічна-новая — аўтамабільна-трактарная і электронная, інжынерна-тэхнічная і аграрная, музычна-песенная і мільёнакінная... Якая яна родная сэрцу, яким поўніцца шчасцем, калі бачыш яе ўсё новай цудоўнай явы і малюнкі, калі чуеш пра яе ўсё новай выдатнай поспехі і славу...

Са шчырай радасцю сустракаеш палыміяныя словы зямлякоў і сяброў з Міншчыны і Віцебшчыны ці Гомельшчыны, з Брэсцкай ці Гродзенскай старонак, — іх сардэчныя сведчанні патрыятычнай гордасці за зямлю, дзе яны нарадзіліся, за людзей, сярод якіх выраслі, за бясконца шчодрыя сваёй прыгажосцю сённяшні дзень і шчасліваю будучыню іх любімых мясцін...

Слушаеш, чытаеш словы сыноўняй гордасці і сыноўняга прызнання і разам з імі, сябрамі, радуешся за кожны бязмежны вабны нутон роднай Беларусі — у кожны абсяг дарагой зямлі з ласкай і сыноўняй адданасцю ляціць і тваё сэрца...

І ўсё ж... І ўсё ж — сярод самых лепшых і найдарожшых мясцін, — ёсць Магілёўшчына...

Адна навек... Зямля, якую ні з чым не параўнаеш і ніколі-ніколі нічым не заменіш... Нават калі б на зямлі гэтай не было нічога-нічога, а толькі адна тая хатка, дзе гайдалася ліповая калыска і дзе вымавіў першае слова «мама»...

Нават калі б адзін толькі чалавек быў на гэтай зямлі, які і сёння выйдзе табе насустрэч з той хаткі, і ты цалуеш сівыя валасы і думаеш: жыві, дарагая мая, ішчы і сто, і дзвесце гадоў, тады, можа, і я змагу трохі пакыць і зрабіць нешта для людзей пад асветленым табою небам...

Маці... Але ж ёсць яшчэ ў гэтым краі такія світанкі над саляўнімі гаямі, такое сонца ў даляглых Сожы і Дняпра, што роўнялі ім потым, колькі дзе ні быў, не спаткаліся ніколі...

Ёсць дарогі, якія павялі ў свет, — і ў светлае шчасце, і ў суровыя выпрабаванні, а ля тых дарог — высозныя бярозы і вязы, што прынялі ў свой цені і адзінокія і брацкія магільні, з выбітымі на абелісках і помніках імёнамі, якіх нельга забыць...

Ёсць людзі — сотні і тысячы людзей, і старэйшых, з якімі рос і становіўся ў строй, і даваў баявую прысягу, а потым ішоў па франтах вайны; і маладзейшых і зусім маладых, якіх хоць і не ведаеш у твар, але з якімі жыўш разам усім сэрцам і ўсёй душою, бо адчуваеш: яны, як і ты, да апошняй крывінікі ўлюбены ў свой край. Гэта іх рукамі адроджана і абноўлена магілёўская зямля, іх клопатам дагледжаны

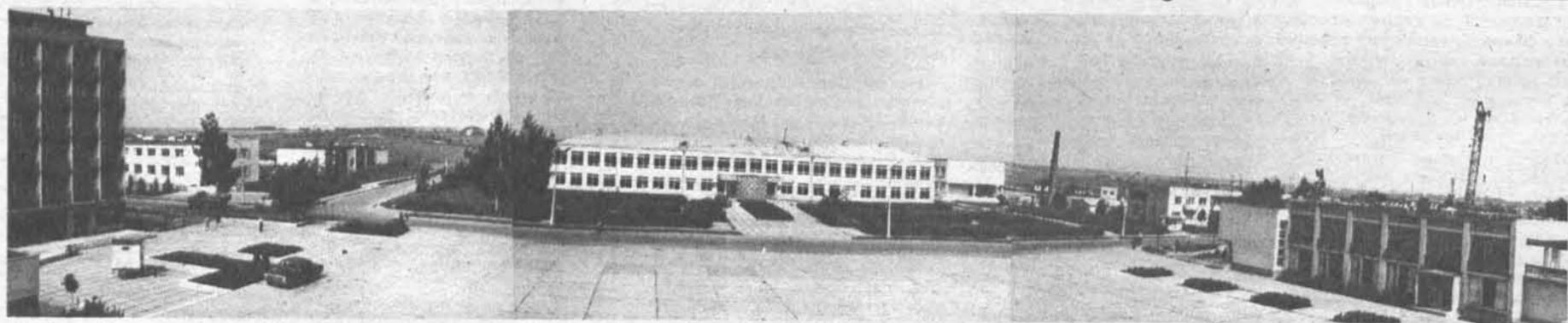
магілы герояў, іх творчы талент, працоўны энтузіязм, рабочая дасціпнасць далі жыццё новым кварталам гарадоў і прамыслова-культурным цэнтрам, а мір іх — самаму вялікаму на кантыненте камбінату сінтэтычнага валанна ў Магілёве і аднаму з буйнейшых у краіне шыннаму камбінату ў Бабруйску; гэта яны стварылі на Магілёўшчыне такія высокатэхнічныя галіны вытворчасці, як аўтамабільная і хімічная; металургічная і ліфтабудаўнічая; яны навучыліся рабіць свае палеткі ўрадлівымі і здабываць на іх багатыя ўраджай, і гэта іх жыццядараснае, народнае мастацтва з удзячнасцю сустракаюць у многіх канцэртных залах Савецкай краіны.

Міне час, прыйдуць новыя летапісцы і новыя паэты, у высокіх хвалюючых словах аплюць яшчэ найбагацейшую славу нашай любай, непаўторнай, адзінай у свеце савецкай зямлі. І я ўпэўнены, што ў іх палыміяных песнях будзе слова і пра маю Магілёўшчыну.

Як я жадаю ім добрага поспеху, як веру іх адухоўленасці, іх светламу позірку, іх шчодрому пачуццю! І яшчэ з калыскі зачараваны ўсім, што прыйшло ў душу пад родным небам, стаю перад сваёй зямлёй, перад яе людзьмі, якія ёсць і якія прыйдуць, і з хваляваннем у сэрцы паўтараю:

Зямля маёй цудоўнай Магілёўшчыны,
Ты ўся з красы і радасці саткана!

Кастусь КІРЭНКА.

Леніна сёння.

ДЗЕНЬ УЧАРАШНІ І ДЗЕНЬ СЁННЯШНІ

На лесвіцы, што бяжыць уверх, да музея савецка-польскай баявой садружнасці, мы напаткалі сям'ю, якая ўжо вярталася з экскурсіі: маладыя мужчына з хлопчыкам на руках, яго жонка, што вяла за руку дзяўчынку, і пахлылы, сівы чалавек з баявымі медалямі на пінжаку — ён замыкаў шэсце. Маладыя людзі ледзь не на кожны крок абарочваліся да яго і пра тэмыцы пыталіся, а ён, паказваючы рукой удалечыню, тлумачыў. І толькі малое на руках не звачала ні на што, яго глядзела шырока раскрытымі вачынямі ў неба і лапалата нешта сваё.

Мы не сталі распытываць гэтых людзей, якія дарогі прывялі іх у Леніна (па ўсім было відаць, што яны прыехалі здалёк), але сустрача гэтай чамусьці запомнілася, як запомніўся той нечакана спякотны жнівеньскі дзень, увесь гэты крайдзід з кучкамі дрэў ля возера, з далёкімі поймамі, дзе ўсё дыхала спакоем...

Мірнае неба. Ад шматразовага ўжывання гэтыя два словы сталі такімі звычайнымі, будзённымі, што мы, бадай, перасталі задумвацца над іх глыбокім і ёмістым сэнсам. І толькі тут, ля помнікаў мінулай вайны, перажытае ўладна і шчыра ўваходзіць у сэрца, і ты з незвычайнай вострыняй пачынаеш адчуваць гэты спякой, за які аддалі сваё жыццё мільёны і мільёны змагароў з фашызмам.

Трыццаць пяць гадоў назад гэтае месца на ваенных картах было пазначана, як вышыня

215,5. 12—13 кастрычніка 1943 года тут, ля вёскі Леніна, Першая польская пяхотная дывізія імя Тадэвуша Касцюшкі ў складзе 33-й арміі Заходняга фронту прыняла сваё баявое хрышчэнне...

На мармуровай дошцы ў музеі высечаны прозвішчы 502 польскіх салдат, якія не вярнуліся з таго бою. І яшчэ — 1711 савецкіх воінаў, якія таксама снілі галовы тут, пад Леніна. Іх кроў, кроў братаў па зброі, з'яднала абодва народы ў іх барацьбе з ненавісным ворагам. Менавіта гэтае братэрства стала тэмай велічнага манумента ля ўваходу ў музей — руці савецкага і польскага салдатаў моцна сціскаюць аўтамат і дрэўка баявога сцяга. На манументе надпіс на дзвюх мовах: «СССР — Польшча, 1943 год». А непадалёк ад музея, на схіле вышыні — дзве брацкія магільні. Над магільнямі ўзняўся ўвышыню прабыты снарадамі, панарэжанымі ліст брані — сімвал стойкасці байцоў.

Усё хвалюе ў музеі — баявыя сцягі воінскіх часцей Савецкай Арміі і польскай дывізіі, зброя, дакументы, фотаздымкі, схемы баявых аперацый, рознай формы ўрны з зямлёй усіх ваяводстваў Польшчы, якую прывезлі сюды польскія таварышы. Але цэнтральнае месца ў экспазіцыі займае дыярама «Бой пад Леніна». Узараная снарадамі зямля, полымя выбухаў, чорны дым спаленых танкаў, постаці байцоў у савецкай і польскай вайсковых формах.

Сюды, у музей, каб пакланіцца бяспрыкладнай мужнасці

героў, ідуць і ідуць наведвальнікі, прыязджаюць цэлыя экскурсіі з усіх куткоў краіны, з-за мяжы. За 10 гадоў існавання музея тут пабыло больш як 400 тысяч чалавек. Асабліва многа гасцей з Польшчы. Як расказалі нам супрацоўнікі музея, днямі тут пабывала група польскіх турыстаў. Адна з пажылых жанчын раптам убачыла ў спісе загінуўшых прозвішча свайго мужа, які ў вайну прапаў без вестак. Жанчына, што прыехала з Валагодчыны, знайшла ў тым жа спісе свайго брата...

Тут, у музеі, цёплыя словы ў кнізе ганаровых наведвальнікаў пакінуў Першы сакратар ЦК Польскай аб'яднанай рабочай партыі, Эдвард Герак, а таксама адзін з кіраўнікоў дэлегацыі Войска Польскага. Яны пісалі пра тое, што народжанне ў баях з гітлераўскім фашызмам баявое братэрства савецкага і польскага народаў будзе жыць заўсёды...

ЛЕНІНА. Сёння гэтая назва нібы сімвалізуе дзень учарашні і дзень сённяшні. Учарашні — апалены вогненнай віхурай вайны, і сённяшні — мірны, стваральны.

Гэты сённяшні дзень, фігуральна кажучы, адкрываецца адсюль, з былой вышыні 215,5. Па той бок лагчыны ляжыць багаты пасёлак саўгаса «Леніна». Давайце разам пройдземся па ім. Роўняны, заасфальтаваныя вуліцы. Пяціпавярховыя жылля дамы чаргуюцца з утульнымі катэджамі. У цэнтры пасёлка — плошча, якую ўтвараюць шасціпавярховыя гасцініца, Палац культуры, гандлёвы цэнтр з рэстаранам і школа-дзясцігодка.

Так, кожны куток тут носіць адбітак сучаснасці, навізны. Але ці многія ведаюць, што

саўгас «Леніна» — адзін з самых старэйшых не толькі ў рэспубліцы, але і ў краіне? Яму — 60 гадоў. Ён быў арганізаваны ў мястэчку Раманава ў 1918 годзе. А праз два гады мясцовы сяляне напісалі пісьмо Уладзіміру Ільічу Леніну з просьбай стаць шэфам гаспадаркі. Адказам Ільіча быў трактар «Фардзон», прысланы па яго загаду ў саўгас. З таго часу стала і мястэчка і гаспадарка ў ім называцца «Леніна».

Сёння яна адна з самых буйных і эканамічна развітых на Магілёўшчыне. Саўгас спецыялізуецца на малочнай жывёлагадоўлі і свінагадоўлі. Некалькі гадоў назад яму быў паддзены статус племянной гаспадаркі.

Мы доўга гутарылі са старшым эканамістам гаспадаркі Марыяй Міхайлаўнай Шыпко, якая працуе тут ужо больш за дваццаць гадоў. Ні разу не паглядзеўшы ў паперы, яна літаральна сыпала лічбамі, прозвішчамі, датамі. І ўсё гэта было надзвычай цікава. Скажам, тыя ж лічбы. З году ў год ураджаі збожжавых тут — 33—35 цэнтнераў з гектара. І яшчэ. Чыста грашовы прыбытак у мінулым годзе склаў каля 700 тысяч рублёў, а ўзровень рэнтабельнасці — 31,9 працэнта.

— А якія людзі ў нас! — усклікае Марыя Міхайлаўна. — Узяць хаця б брыгаду камуністычнай працы, у якую ўваходзяць даяркі Надзея Раманенка, узнагароджаная ордэнам Леніна, Юлія Сахарова, Надзея Прыстаўкіна... Або ўзяць наш сямейны камбайнавы экіпаж Сямёна Суздальца і яго жонкі Ірыны! Яны намалалілі сёлета амаль 600 тон збожжа...

Так, людзі ў «Леніна» працавітыя, цікавыя. І яшчэ адна акалічнасць. З кожным годам тут прыбаўляецца людзей з вышэйшай адукацыяй. Толькі адных галоўных спецыялістаў па галінах — сем. А дырэктар Міхаіл Уласавіч Серавусаў мае вучоную ступень кандыдата сельскагаспадарчых навук.

Ну, а колькі наогул інтэлігенцыі ў пасёлку? Аказваецца, з настаўнікамі школы і педучылішча, медыкамі болей за сто чалавек. Вось чаму пра Леніна можна сёння з поўным правам гаварыць і як пра буйны культурны асяродак

Вось тут, мабыць, і наспеў час пазнаёміць вас з Валянцінай Анатолеўнай Карзунвай, або проста Валяй, як звычайна да яе ў пасёлку. Валя — мастацкі кіраўнік Ленінскага сельскага Дома культуры. Ён высокаякая, зграбная, з лёгкай находкай танцоўшчыцы (скончыла харэаграфічнае аддзяленне Магілёўскага культурна-асветвучылішча), яна — душа і завадатар усёй культурна-масавага работы, што праводзіцца ў СДК.

За апошні год тут было праведзена каля 100 розных культурных мерапрыемстваў.

— Моладзі ў нас шмат, — тлумачыць Валя, — трэба ж заняць яе вольны час.

А маладых людзей тут сапраўды няма. Толькі ў адным педвучылішчы (у Леніна знаходзіцца Горацкае педвучылішча) каля трохсот дзяўчат! Вось і пайшлі чарадою «паркалёвыя балі», вечары «А ну, дзяўчаты!», «Дзе ж вы, рыцары?»

Мастацкая самадзейнасць у Леніна карыстаецца вялікім аўтарытэтам. Тут тры танцавальныя калектывы, у тым ліку дзіцячы, вакальна-інструментальны ансамбль «Сучаснік», жаночы вакальны ансамбль «Вяснянка», духавы аркестр. Хто ўсім гэтым кіруе? Танцавальнымі — сама Валя. Астатнімі — выкладчык мясцовай музычнай школы.

У Леніна нам расказвалі, як выдаць праводзіцца ў СДК розныя вечары — ўшаноўванне перадавікоў вытворчасці з прывітанніямі і канцэртамі па заяўках. «Агеньчыкі», дзе і розныя гульні, і выступленні самадзейных артыстаў, і прызы. Але асабліва цікава праходзяць тут рэгістрацыі шлюбных сваткоў. Прыязджаюць сюды маладыя адзначыць гэтыя ўрачыстасці нават з Горака. Тут і віншаванні ветэранаў працы, і хлеб-соль, і народныя вясельныя песні...

Вось такі ён, сённяшні дзень гэтай пасёлка на самым усходнім рубяжы Беларусі, на мяжы з Вялікай Расіяй. Дзень, які звернуць ў будучыню і, разам з тым, звязаны моцнымі каранямі са слаўным мінулым.

М. ЗАМСКІ.

Музей савецка-польскай баявой садружнасці.

Фота У. КРУКА.

Аляксей ПЫСІН

Памяці Аркадзя КУЛЯШОВА

Калі б вясне, Дняпру і чайцы
Па-свойску мог сказаць я так:
Вы ўсё, вы ўсё перачытайце,
Што напісаў пра вас зямляк.
Ды ведаю — наўна гэта,
І лес, і поле, і рака —
Яны сааўтары паэта
У стварэнні слова і радка.
І, пэўна, ўжо ад іх пачуў бы,
Хто сцётла ўзвееў земляку
Баладны боль і смутак чуйны,
Што ў тым жа слове і радку.
З ім акіяны размаўлялі,
Вяла з ім вечнасць дыялог.
Сяброў, што тайну даваралі,
Выслушваць і бязмоўных мог.
Былі шляхі і цень прывала,
І пік з глыбіннай вышыняй...
У лесе вогнішча сплывала
Перад нязведанай мяжой.
І што яму агонь высвечваў,
Што заштрыхоўваў побач змрок?..
Размова з вечнасцю — не веча,
Ды промнем вечнасці — радок.
У ім — і сінява і чырвань,
У ім усё, чым даражым,
Усё, што будзем перачытваць
Мы без яго
жыццём сваім.

Дубовыя вянкi

Клопат маюць сыны і дочки,
Падбіраюць па густу дубкі.
Латвія ўся сплятае вяночкі,
Латвія ўся рыхтуе вянкi.

Асвятляльных ракет гаснуць воклічы:
Паднасі сушняк — не тарчы.
Латвія ўся паліць вогнішчы,
Над вадою гараць карчы.

Свята Янаў у добрым настроі,
Будзе шчасце, пакуль Яны ёсць.
Янам повязваю у героі
Сіла, дужасць, краса, маладосць.

Пахне морам, пахне жывіцай,
Смаляное святло і дымкі.
Яны, Яны, па сто год жывіце,
Янам, Янам — усе вянкi.

Расступаюцца лес і паляны,
Падалася рука да рукі.
Прыгажэйце, сяброўкі Янаў,
Жонкам Янаў — усе вянкi.

Падымаюць расу луг і пашы,
Па расе — белых ног чаўнакі.
Слава Янам, жывым і паўшым,
К абеліскам — вянкi, вянкi.

Душы ў песню прыбраць
песня раіць,

НЕДАСПЕЛЫ БУРШТЫН НЕ ШУКАЮ

З песняй душы здаўна дружбакі.
Вечна жыць вам, Купала і Райніс.
Янку й Яну — вянкi, вянкi.

Балада пра сувязіста

«Как приду с победою,
Сяду пообедаю».

Вось і песенка ўся, пяць, можа, слоў,
Склаў яе і спяваў Аляксей Весялоў.

Сувязіст радавы. Шрам на шчацэ.
Карабін на плячы. Провад у руцэ.

Цераз Волгу, Дняпро ў далеч палёў
Провад свой
вёў,
вёў.

Провад вёў праз агонь, праз лясы,
Вёў у провадзе

галасы.
Вёў загад — па агонь,
На атаку загад,
Абрываў галасы

снарад.
Два канцы зубамі сціскаў,
Каб жывым провад зноў стаў.

Поле міннае — смерці сцоў,
Спатыкнуўся Аляксей Весялоў.

Расступілася прад ім зямля,
Сувязіста з провадам узяла.

А ў зямлі, а ў зямной глыбіні
Дрэў і траў, і крыніц карані —

Гэта вечныя ўсё правады
Праз агонь,

праз імглу,
праз гады.
Ад травінак, ад лісцяў, ад кропляў
расы —

Галасы,
галасы,
галасы...

В. С. СЕРДЗЮКОВУ,
механізатару саўгаса
імя Калініна
Краснапольскага раёна

Хлопцам яшчэ не жанатым
Трактар у поле павёў.
Так і стаў ён аратым
Гэтых спрадвечных палёў.

Жаўранкі ў блізім блакіце,
Жаўранкі ў хаце — свае.
Людзі, сейце і жніце! —
Жаўранкам сэрца пяе.

Не смуткаваў, не журыўся,
Смяяўся нягодам назло.
Толькі б хмель узвіўся,
Толькі б жыта расло!

«Прагны, відаць, ад прыроды», —
Злому ўшчыкнуць карціць.
Смяяўся, як заўсёды:
— Трэба дзяцей карміць!

Дзеці былі малыя,
Цяпер ёсць малыя ў іх.
Далечы палявыя
Не для іх, гарадскіх.

Сад, а ў садзе шпакоўні,
Пад яблынямі вуллі.
Сцішна так і спакойна
У небе і на зямлі.

З небам у поля сум'ясць,
Трактар у полі гурчыць.
Добрая светлая ўсмешка:
Трэба дзяцей карміць.

У вагоне

Дарога ад Рыгі да Мінска,
Яно й недалёка, не блізка.
Сядзі ды дзівіся ў акно,
Прытуліць усіх яно.
Чатыры ў купэ пасажыры,
І лаўкі таксама чатыры:
Дзве ўнізе і дзве над імі
З матрацамі начнымі.
А толькі нельга прысесці:
У жанчыны — ніжэйшыя месцы,
Так сведчаць білеты, што куплены,
Сама ж яна з тых, што не ўступіць.
Бярэ, узбівае падушку,
І — запрашае дачушку,
А сына кладзе штурхнём,
Якое ж спанне яму днём!
Ну вось і парадак, уважце,
І засталася на вахце:
А ты ўзнямайся, стары,
Лезь на матрац, што ўгары,
І спачывай без трывогі,
Ды толькі не звешвай ногі!
Стаіць стары ў калідоры,
Стары не ў вялікім гары,
Не гэтка мяў далячыні
У часе Вялікай Айчыннай.
А толькі ж і думка ўнікае:
Адкуль ты, жанчына, такая?!

Лівень адспяваў, пярун адгрукаў,
Пасвятлелі сосны ў сіняве.
У паветры пругкім столькі гукаў,
Што лісток сарваны ледзь плыве.

Залілася птушачка малая,
І журбу і радасць павяла.
Лес не сам расце — яго ўзімае
Спеў красы, узлёту і святла.

У разліве музыкі празрыстай
Лішнім здаўся б грукат і надрыў...
І калі б са мною быў транзістар,
Я яго мядзведзю б падарыў.

Летняя ноч

Ззяла бліскавіцамі, усміхалася
зарніцамі,

Папараццю цвіла.
Усміхалася, смяялася, у возеры

купалася

Да белага святла.

Плакала суніцамі, плакала чарніцамі,
Ценямі сплыла.

А можа, й не свяцілася, сама сабе
саснілася,

Была ці не была?

Рабая

Статак важка нёс дарогай пыльнай
У адвіслых вымях малака.
Быў каля калодзежа прыпынак,
Сонца грэла, смаліла, плякло.

Збіліся каровы вакол зруба,
Мызамі цягнуліся к вядру.
І — рабую так турнулі груба:
Рушыла ў калодзеж
Па ваду.

Рушыла далёка і глыбока,
Не дагнаць яе, не завярнуць.
Сонца ані зверху, ані збоку,
Ні трава, ні кветкі не растуць.

Толькі неба зорнага змярканне,
І вада сцюдзёная, і змрок.
І яе мычанне і рыканне,
І балючы смутак: дзе ж парог!

Смелы тхось спусціўся да рагулі
З доўгаю вярхоўкай. Падчапіў.

Бедалагу ў сорак рук цягнулі,
Проста сведкаю ніхто не быў.

Ледзьве йшла з халоднай пераправы,
Зноў адчуўшы сонца і цяпло.
Чорныя былі ў каровы плямы,
Белыя былі ў каровы плямы,
Ну а вымя поўнае было.

Гаспадыні поглядам казалы:
Ты даруй і выцеры слязу,
Малака, глядзі, не распляскала,
Усё да кроплі дзецям я нясу...

Так рабая ў памяці жыве,
У маленстве пасвіў я яе.

Навінка ў рот —
Сыцінка ў жывот.
Стаяць аголена ў садзе яблыні,
На ўсё наваколле пахнуць звабліва,
І лезці не трэба праз плот;

Ідзі без аглядкі, — нікога,
Ні дзеда, ні сабакі злога.

Залётвае часам чародка дзяцей;
Укусяць яблык з хрустам вясковым,
Укусяць яблык і кінуць, —

аскома,
Вось каб хто ахоўваў, —
былі б салатзей.

Бязропка ў лесе ў сваім леце
Рачулачкай у неба льецца,
Усім белым рэчышчам плыве,
І там гуляе ў сіняве.

А на зямлі, дзе ценяў сховы,
Дзе ціхі смутак верасовы,
У далонь адкрытую — лісток,
Як напамінак пра выток.

Шчылінка на куфры

Прышлі да нас два чорныя дзядзькі,
На чорны куфар селі госці хаты.
І ціха трэснуў куфар... Вінавата
Яны падняліся: пагром які!

І чорны куфар усміхнуўся ім
Такою тонкай шчылінкаю белай,
Што векам паміж шчылінак прабегла
І засталася хаце на ўспамін.

Але нікога ў хаце не клялі...
Мне шчылінка з далёкіх дзён вяртае
Дзядзькоў-будзёнаўцаў на тым прывале,
Іх чорныя папахі і клінкі.

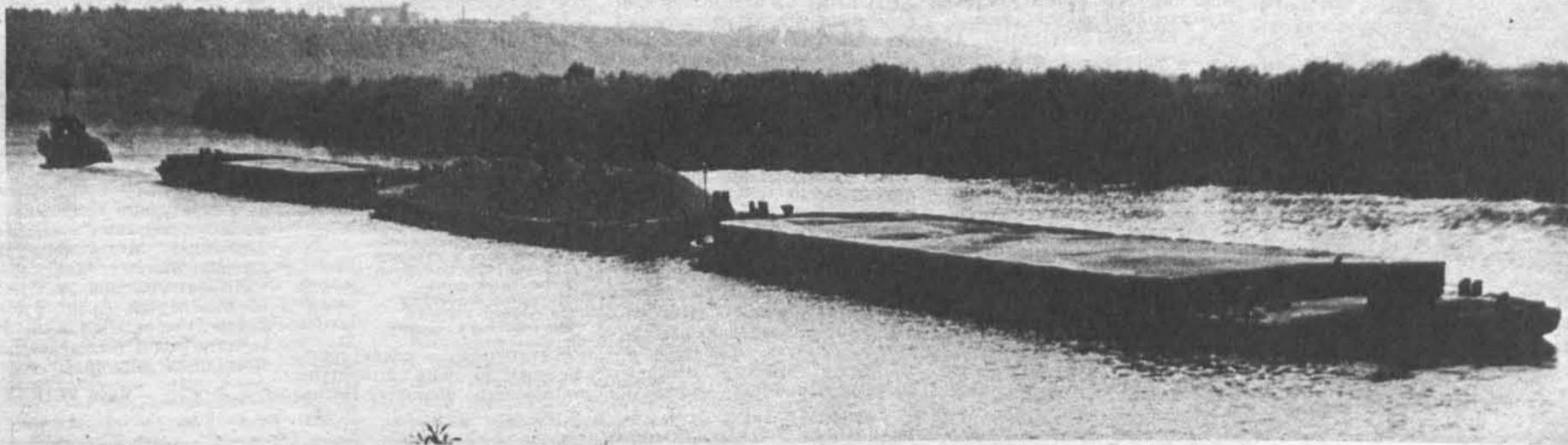
Сонцам, дзюнамі, морам жыву,
Недаспелы бурштын не шукаю.
Птушак белых на хлеб запрашаю,
Крошкі ўскідаю ў сіняву.

Наляцелі, — спявае пейзаж,
Ходзяць густа дзюбы і крылы...
А мяне й самога кармілі
Усім, чым век быў багаты наш.

Толькі шлях зямлёй мяне вёў,
Толькі сам я, на жаль, не крылаты.
Хоць адны ў мяне з векам даты
Свят і страт, і вялікіх бабёў.

Спадарожны свой хлеб дзялю,
Ды дзяліцьбу ўжо і канчаю.
Непадзельнымі пакідаю
Сонца, неба і нашу зямлю.

Помню добрых людзей... Няхай
Будуць светла ўпісаны ў памяць,
І няхай іх душы памянуць
Чайкі, што ўзносяць мой каравай.

Дняпро-працаўнін.

Фота З. ШАГЕЛЬМАНА.

У КАДРЫ — МАГІЛЕЎШЧЫНА

Навучэнкі Бабруйскага ГПТВ № 73 Аня Грынюк і Таня Максімава на ўборцы бульбы ў калгасе «III з'езд Саветаў» Кіраўскага раёна.

Жаночы духавы аркестр Магілеўскага ўніверсага.

На Клімавіцкім камбінаце будматэрыялаў.

Магілёў. Інтэрнат ГПТВ хімікаў. Фота А. ВОРЧЫКА і В. КАЖАМЯКІНА.

СЛАУНАЯ, гераічная зямля маёй цудадзейнай Магілёўшчыны аваяна рамантыкай паданняў і легенд. Мне ўсё яшчэ здаецца, што нідзе ў свеце не знойдзеш такіх таленавітых майстроў-казачнікаў, як у нас, у Прыдняпроўі. А каго не завабіць, не зачаруе і зместам, і меладыйным характарам старадаўняй народнай песня, што льецца па-над прасторамі мурожных лугоў ля Дняпра і Сожа, Друці і Бесядзі, Проні і Басі, Вабічы і Лахвы, Расты і Руддзеі!..

А дзе вы чулі такіх галасістых спявачак, як у нас, на Магілёўшчыне! Хто не помніць выступленняў самабытнага калектыву жанчын з вёскі Харошкі на абласным і рэспубліканскім аглядах мастацкай самадзейнасці! Гэта ж на аснове выкарыстання яго традыцый створаны ансамбль «Харошкі», які

жыхаром сямца Баркалабава і пра многае апавядае не столькі як гісторык, а пераважна як пісьменнік-мастак з яго прыкметнай схільнасцю да выяўлення ўнутранага свету, псіхалагічнага стану чалавека-працаўніка, пастаўленага жыццёвым лёсам у складаныя, нярэдка трагічныя сітуацыі.

На Магілёўшчыне жыву славы драматург, стваральнік школьных драм Георгій Каніскі, якога высока цаніў А. С. Пушкін.

Магіляўчане ганарацца тым, што менавіта на іх радзіме быў напісаны выдатны твор беларускай літаратуры XIX стагоддзя — паэма «Тарас на Парнасе».

Буйнейшы пісьменнік XIX стагоддзя, адзін з заснавальнікаў новай беларускай літаратуры Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч, 170-годдзе з дня нараджэн-

«Дняпроўскія ўсплэскі», «Зарніцы», «Ранне» і іншыя.

На старонках альманаха «Ранне», напрыклад, змяшчаліся вершы маладога ў той час паэта Аркадзя Куляшова — уладжэнца вёскі Саматэвічы Касцюковіцкага раёна.

З Магілёўшчыны паходзяць многія іншыя вядомыя паэты, празаікі, драматургі, крытыкі. Тут нарадзіліся Платон Галавач, Барыс Мікуліч, Васіль Каваль, Андрэй Ушакоў, Юрый Рудзько, Васіль Шашалевіч, Юлій Таўбін, Юрка Лявонны, Георгій Шчарбатаў, Іван Сіўцоў, Кастусь Кірзенка, Мікола Ткачоў, Кастусь Губарэвіч, Павел Кавалёў, Мікола Аўрамчык, Аляксей Зарыцкі, Пятро Прыходзька, Аляксей Русецкі, Эдуард Валасевіч, Янка Шарахоўскі, Сцяпан Гаўрусёў, Ілья Кляз, Рыгор Бярозкін, Іван Гутараў, Міхась Ларчанка, Янка

Шасцерыкова, Анатоля Іванова (Бабруйск), Івана Аношкіна, Міхаіла Шумава, Аркадзя Кандрусевіча. Кожны з іх па-свойму цікавы і самабытны, кожны вызначаецца сваім почыркам, сваім індывідуальна-творчым воблікам. Кожны ўносіць штосьці сваё, адметнае і непаўторнае, у агульную скарбніцу літаратурных здабыткаў вобласці, рэспублікі. Але зоркаю першай велічыні на нашым небасхіле з'яе імя лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Аляксея Пысіна — аднаго з буйнейшых паэтаў Беларусі, творы якога вядомы далёка за межамі нашай рэспублікі. «Галоўная тэма яго вершаў, —азначае Кайсын Куліеў, —любоў да зямлі, дзе мы жывём, дзе адбываецца цуд даспявання калоссяў і чалавек робіць свой цяжкі штодзённы подзвіг, пераўтвараючы свет і рухаючы жыццё наперад». Кайсын Куліеў (а ўслед за ім і кожны з нас) любіць паззію Аляксея Пысіна і за адсутнасць у ёй якой бы там ні было позы, сумятлівасці, пустота красамоўства, вычурнасці, — яна натуральная, як гаворка аратых, што вярнуліся вечарам з поля, людзей, якія добра ведаюць цану хлеба, працы, чалавечай радасці і болю.

Аляксей Пысін узначальвае Магілёўскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў БССР. Ён многа робіць для актывізацыі творчай дзейнасці сваіх калег, пісьменнікаў Магілёўшчыны, для выяўлення і росту маладых творчых сіл.

На новым уздыме творчае жыццё ў раённых літаратурных аб'яднаннях. Выдалі кнігі Васіля Карпечанка (Магілёў), Мікола Салаўцоў (Чавусы), Васіль Лаўрыновіч (Глуск), Аляксандр Мельнікаў (Магілёў), Сямён Пацёмкін (Касцюковічы), Павел Вераб'еў (Слаўгарад).

Рыхтуюць да выдання зборнікі сваіх твораў Мікола Мінчанка (Клімавічы), Святлана Басуматрава (Бабруйск), Панас Палітыка (Крычаў), Змітрок Марозаў (Бялынічы), Васіль Дзеравяшка (Бялынічы), Мікола Леўчанка (Быхаў), Віктар Хаўрутовіч (Бялынічы), Галіна Логвінава (Шклоў), Валянціна Самойлава (Чавусы) і інш.

Створана і працуе літаратурнае аб'яднанне на філагалічным факультэце Магілёўскага педінстытута. Маладыя паэты, празаікі, крытыкі змяшчаюць свае творы ў факультэцкай наценгазета, на старонках абласной і рэспубліканскіх газет. «Магілёўская праўда» дала ўжо дзве літаратурныя старонкі, падрыхтаваны студэнтамі, членамі аб'яднання. Да 60-годдзя Савецкай Беларусі і Кампартыі рэспублікі выданыя рукапісны літаратурна-мастацкі альманах «Маладыя галасы». Схільнасць да самастойнай літаратурнай творчасці выявілі студэнты З. Скавец, Т. Кабанькова, Г. Плотка, В. Чабуніна, Р. Гарбунова, А. Барадзіна, Т. Стаўрова, В. Цяльпук, А. Прыборкін, Ф. Анцыпярковіч, М. Тункель і іншыя.

Па ініцыятыве кафедры беларускай літаратуры (загадчык кафедры дацэнт М. В. Няхай) на факультэце вядзецца вялікая калектыўная работа ў галіне мясцовага літаратурнага краязнаўства — збіраюцца матэрыялы для стварэння літаратурна-краязнаўчага музея «Магілёўшчына — край талентаў» (пісьменнікі — нашы землякі) і напісання крытыка-біяграфічнага даведніка «Магілёўшчына літаратурная». Сіламі выкладчыкаў і студэнтаў ажыццяўляюцца літаратурныя экспедыцыі па мясцінах, звязаных з жыццём і дзейнасцю літаратараў, уладжэнцаў Магілёўшчыны.

Літаратурна-творчая і навукова-даследчая праца ў Прыдняпроўі на новым уздыме. Наперадзе — яшчэ больш шырокая, заманлівая далегляды.

Якуб УСІКАЎ.

ЛІТАРАТУРНАЕ ПРЫДНЯПРОЎЕ

карыстаецца цяпер добрай славай, шырокай папулярнасцю.

Думаецца, гэта найперш пра магілёўскіх жанчын Янка Купала пісаў яшчэ ў 1913 годзе:

О, шмат прыгожых дзяўчатаў
Старонцы нашай бог прыдаў!
Царэвіч ехаць мог бы ў сваты
К ёй не адной, каб толькі
знаў.

Душы і сэрцайна танога
І той бязмернай даброты
Шунаці хіба толькі ў бога,
У другіх людзей
не знойдзеш ты.

На беларускую дзяўчыну,
Калі тут праўду ёй дадаць,
Ніхто йшчэ каменем не кінуў
І не паважыцца кідаць.

Гэта — з паэмы «Магіла льва», заснаванай, як вядома, на магілёўскім фальклорным матэрыяле — на паданні пра асілка Машэку, пра яго трагічны лёс і заснаванне горада Магілёва:

Яго высокую магілу —
Дзе лес ды вецер панавая —
Знаць, што вялікую меў сілу,
Магілай льва народ назваў.

Над ёю з часам дрэвы палі,
І горад вырас, як з зямлі,
Яго Магілевам назвалі,
Бо йнаш прыдумаць
не маглі.

Грунтуючыся на народным паданні і ў пэўнай ступені на купалаўскай паэме «Магіла льва», Еўсцігней Міровіч напісаў гісторыка-фальклорную драму «Машэка», якая ў свой час з поспехам ішла на тэатральнай сцэне.

Пра легендарнага героя гадоў колькі таму назад быў створаны і кінафільм, праўда, не зусім удалы.

Народныя абрады на Магілёўшчыне здаўна вызначаюцца багаццем тэатральна-драматычных элементаў, ператвараюцца (асабліва вясельны і купальскі абрады) у своеасаблівыя народныя спектаклі, поўныя запалу, характава, паэзіі. Тут, што называецца, сама зямля нараджае нартаў, музыкантаў, мастакоў.

Багатыя фальклорныя традыцыі тут здаўна пачалі спалучацца з першымі крокамі ў развіцці пісьмовай літаратуры, пачатковыя формы якой адносяцца да XV—XVI стагоддзяў.

Есць меркаванне, што славы Мікола Гусоўскі (каля 1480 — пасля 1533), аўтар «Песні пра зубра», нарадзіўся і правёў свае дзіцячыя і юнацкія гады на Магілёўшчыне, бо ў сваёй паэме ён нярэдка прыгадвае раку Дняпро, водныя прасторы якой яму даводзілася пераадольваць у часы палявання.

На Быхаўшчыне, там, дзе ўпадае ў Дняпро шчодрая Лахва, раскінулася старадаўняе сяло Баркалабава — радзіма славаўтай «Баркалабаўскай хронікі», арыгінальнага мемуарна-летапіснага помніка XVI—XVII стагоддзяў. Аўтар называе сябе

якога нядаўна адзначыла грамадскасць рэспублікі, таксама наш зямляк: яго дзіцячыя і юнацкія гады прайшлі ў фальварку Панюшкавічы на Бабруйшчыне.

Калі перагортваеш пажоўкля ад часу лісты беларускай газеты «Наша ніва» за 1912 — 1913 гады, то побач з творамі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Цішкі Гартнага, Змітрака Бядулі, Ядвігіна Ш. і іншых часта сустракаеш надзвычай цікавыя, арыгінальныя па зместу і форме карэспандэнцыі, замалёўкі, фельетоны, артыкулы-роздумы, нарысы, апавяданні, падпісаныя псеўданімам Максім Беларус. Аўтарам іх быў наш зямляк, уладжэнец вёскі Малая Багацькаўка, што на Мсціслаўшчыне, Максім Іванавіч Гарэцкі.

Абураючыся сацыяльнай несправядлівасцю, Максім Гарэцкі пісаў у 1913 годзе:

«Я жыць хачу вольным жыццём,
жыццём радасці, добрага
вясёлага смеху і ўсяго таго,
што побач з другім творыць
гармонію жыцця. Я хачу новага,
лепшага жыцця...»

Парву ланцугі... глуму, шальмоўства і страшэннай аграмаднай цемнаты векавечнай, тыя ланцугі, што робяць з чалавека скаціну, быдлё, што творыць «паноў» і «мужыкоў»... Гэтак не лавіцца быць і не можа быць!..»

Вялікі Кастрычнік адкрыў шырокія прасторы для выяўлення народных талентаў і дараванняў. Пачаўся масавы літаратурны рух ва ўсіх кутках Беларусі. Ад радасці жыцця, паўнаты шчасця, ад шыры бязмежных далеглядаў, што паўставаў перад вачамі, бязмерна хацелася працаваць, спяваць, тварыць. Само жыццё становілася паэзіяй, а паэзія — жыццём. Новае папаўненне ішло ў літаратуру, прагна цягнулася да мастацкай творчасці. Рос новы, савецкі чытач. Ён патрабаваў для сябе духоўнага, эстэтычнага задавальнення. Узнікла неабходнасць у друкаваных літаратурна-мастацкіх органах. Партыя ішла насустрач жаданням мас. У шматлікіх экзэмплярах пачалі выходзіць газеты, часопісы, кнігі.

На Магілёўшчыне, як і ў іншых абласцях Савецкай Беларусі, увайшло ў традыцыю выдаваць свае літаратурна-мастацкія альманахі. Ужо ў сярэдзіне 20-х гадоў, у перыяд бурнага развіцця масавага літаратурнага руху ў асяроддзі моладзі, філіі «Маладняка» разгорваюць кіпучую дзейнасць у Магілёве і раённых цэнтрах вобласці; выдаюцца альманахі

Казека, Васіль Бурносаў, Мікола Тату, Пятро Васілеўскі, Сцяпан Кухараў, Міхась Стральцоў, Леанід Дайнека, Георгій Юрчанка, Леанід Левановіч, Аляксей Масарэнка, Віктар Ракаў і іншыя.

У вёсцы Вялікі бор Касцюковіцкага раёна нарадзіўся таленавіты сучасны празаік, сакратар праўлення СП БССР Іван Чыгрынаў.

Прыемным з'яўляецца той факт, што пісьменнікі не забываюць аб родных мясцінах, дзе яны нарадзіліся і ўзраслі, дзе набылі крылы для ўзлёту. Гэтае пачуццё ўлюбэнасці ў дарогі і блізкія сэрцу прасторы, захопленне працай сваіх землякоў шчыра выказаў паэт Кастусь Кірзенка ў вершы «Магілёўшчына»:

Ад звону піл аж стогне
паласоўшчына —
Для шчырай працы зніклі
перашкоды.
Зямля маёй цудоўнай
Магілёўшчыны,
Я чую тваёй будучыні
подых!

Новы ўздым літаратурнага жыцця ў вобласці наступіў у пасляваенны час. Пры рэдакцыі абласной газеты ствараецца літаратурнае аб'яднанне, якое выдае альманахі «Літаратурны Магілёў», «Дняпро» і зборнік паэзіі «Прыдняпроўе».

У Магілёве жылі і працавалі паэт Васіль Матэвушаў, празаік Мікалай Герасімаў, крытык Аляксей Макарэвіч, якіх, на жаль, ужо няма сярод жывых. Імя Васіля Матэвушава (у маладыя гады ён выступаў пад псеўданімам Васіля Нёмана) быццам злілося з Магілёвам і Магілёўшчынай. Тут, у вёсцы Княжыцы Магілёўскага раёна, ён нарадзіўся. Тут прайшло яго дзіцяцтва і юнацтва. Тут ён вучыўся ў Магілёўскім педінстытуце. Тут у газеце «Камунар Магілёўшчыны» друкаваў свае першыя вершы і чытаў іх на літаратурных вечарах. Тут ён, бадай, да апошніх дзён быў супрацоўнікам рэдакцыі абласной газеты. І тэматыка яго творчасці мае непасрэднае дачыненне да родных, незабытых мясцін. Мне асабліва запаў у душу яго верш «Магілёўскі шоўк»:

Я рады, што сніня
На Волзе,
За Донам,
Уральскую сталь аправаюць
бетонам.

Што ударна бетоншчыцы
Дзень свой працоўны
Праводзяць у куртках
З узбэнскай баваўны,
А вечарам дома
Мяняюць спячоўку
На плаці з майго
Магілёўскага шоўку.

Жыватворнымі сокамі роднай зямлі жыўца літаратурная дзейнасць празаікаў Пятра

БЕСЯДЗЬ ПЛЫВЕ Ў АКІЯН

Сцвярджаюць — каб лепш зразумець паэта, неабходна наведаць яго Бацькаўшчыну. Мабыць, гэта занадта катэгарычнае меркаванне. Я ніколі не быў у куляшоўскіх мясцінах, але ў мяне такое адчуванне, быццам я ведаю іх гэтак жа добра, як і сцэжкі свайго маленства. Справа, відаць, не толькі ў тым, што мы землякі. Паэзія Аркадзя Куляшова настолькі поўная гукаў і фарбаў роднай зямлі, што ўсё, пра што ён ні пісаў, мы ўспрымаем амаль зрокава. Пры першым знаёмстве з яго творчасцю на мяне неадольна і магутна павяяла чмяліным гудам і мядовым водарам грэчкі, душным цветам калакалушы і ранішняй свежасцю росных лугоў. Мне стала бліжым і зразумелым яго камсамольскае юнацтва, вельмі падобнае на юнацтва маіх старэйшых братоў.

Вытокам свайго натхнення паэт падкрэслена называе Бясядзь — невялікую раку на ўсходняй мяжы Магілёўшчыны. Колькі разоў сустракаецца гэта назва ў ягоных вершах і паэмах! Гэта свайго роду тапаграфічная прывязка да канкрэтнай мясцовасці. Але ці мала мы можам згадаць іншых аўтараў, што паэтызавалі блізка з дзяцінства рэчкі і азёры, але не пакінулі прыкметнага следу ў літаратуры. У Куляшова прынцыпова іншы падыход. Кожную рэч, што трапляе ў поле яго зроку, ён стараецца як бы асвятліць знутры, выявіць затоены сэнс. Так сталася і з праграмным вершам «Мая Бясядзь», у аснову якога пакладзена народнае паданне, як некалі птушкі стварылі рэкі. І толькі бесклапотная каня не прымала ўдзелу ў гэтай справе, таму «і лятае яна над рэкамі і просіць піць аж да сённяшніх дзён», жыве «кропляй дажджу з лесевога лістка». Паэт не згодны на такія спажывецкія адносіны да жыцця і «пад кніны аматараў лёгкае славы капае рэчыва ўласнай ракі». Няхай яна будзе «не Волгай магутнаю, не нават Камаю, хоць Бясядзь, што на радзіме маёй». Я не знаўца этымалогіі, але ў самой назве ракі мроіцца як бы запрашэнне да гасціннага сяброўскага застоля, да сардэчнай зямляцкай гутаркі. (Цікава адзначыць, што гэты верш напісаны ў той час, калі ствараўся шырокавядомы цыкл «Юнацкі свет», але паэт вярнуўся да яго дапрацоўкі пасля вайны, ужо будучы аўтарам выдатных вершаў і паэм ваеннага часу. Значыць, ён лічыў яго надзвычай важным для свайго творчасці).

Мастак павінен адчуваць свае магчымасці і сувымяраць іх з пастаўленай задачай. Тады ж, перад вайной, паэт сказаў гордыя словы:

Хачу неспакойнаю хмарай грымець,
Маланкамі ўвесць апавіты,
Каб дзякка адразу было зразумець
Ці воякам акінудь, ялі ты.

І заставаўся ім верны да канца. Ён лічыў неабходным умець «адарвацца ад самога сябе». Вось гэта здольнасць пераўвасаблення — на кожным гістарычным этапе — і была адметнай рысай творчасці Куляшова. Пачаўшы друкавацца ў дванаццаці год, ён рана зразумеў, што без смелых эксперыментаў не сказаць свайго слова ў літаратуры. У юнацкіх цыклах ён шырока карыстаецца размоўнымі інтанацыямі, праязімамі, рызыкаўнай рыфмоўкай. Найбольш яскрава гэта выявілася ў паэме «Аманал» — рэчы не зусім дасканалай, але

па-свойму наватарскай. У другой палове трыццаціх гадоў ён прыходзіць да класічнай яснасці і прастаты. Паэт сам прызнаваў і велізарны ўплыў на свой творчы лёс «Краіны Муравіі» Аляксандра Твардоўскага. Можна дапусціць з высокай верагоднасцю, што для яго не прайшоў бяспследна і ляўкоўскі цыкл Янкі Купалы. Як бы там ні было, да вайны ўжо трывала выпрацоўваўся той стыль, які мы цяпер па праву называем куляшоўскім. І вялікае выпрабаванне, што выпала на долю народа, паэт сустраў ва ўсеўзбраенні майстэрства. Многа сказана пра этапныя рэчы Аркадзя Куляшова ваенных год, даводзілася пра гэта гаварыць і мне. Каб не паўтарацца, спынюся на адной характэрнай рысе.

Трымаючы «сувязь жывую» з зямлёй, з сучаснасцю, паэт дапытліва вывучаў культуру свайго народа, у прыватнасці, фальклор. Ужо ў першай паэме «Крыўда» ён прадэманстраваў зайздроснае ўмельства творча выкарыстоўваць матывы народнай творчасці. Паэма «У зялёнай дуброве» паглыбіла гэтыя якасці на новым сацыяльна-псіхалагічным матэрыяле. «Сцяг брыгады» таксама насычаны фальклорам. Фальклор — крывяноснае сістэма паэмы. Адсюль такая свабода ў абыходжанні са словам, інтанацыйная раскаванасць. Праўда з вымыслам зліты так арганічна, што мы не заўважаем, дзе канчаецца адно і пачынаецца другое. І сапраўды трэба мець выключную інтуіцыю і мастацкі такт, каб прымусяць — на фоне ўсенароднага выпрабавання — ляльку выступаць з такім маналогам:

Дзецям ногі баяць, іх дарога
Цяжкая стамляе,
Я ж слухмяна пайду за табой,
Бо я нежывая.
Дзеці просіць то есці, то піць,
Пыл сухі ім раты забівае,
Я ж не буду прасіць,
Во я лялька, бо я нежывая.

І, пры ўсім тым, даміруючымі застаюцца рэальныя карціны няроўнага бою, акружэння, выхаду з яго, першыя праўны фашысцкага зверства, адступніцтва і маладушнасці асобных нашых людзей. Як клятва вернасці свайму грамадзянскаму і вайсковому абавязку навечна застаецца ў сэрцы:

Не, не выеў яшчэ снівы
Горкі дым, загарэліся вочы,
Ён успомніў, што ён палкавы
Камісар наш,
Што Ворчык-наводчык.

Са «Сцяга брыгады» ўзбудняецца, паглыбляецца тэма партыйнасці, каб у далейшым стаць вызначальнай у творчасці Куляшова. Нездарма яму належыць натхнёны верш «Камуністы», прысвечаны 100-годдзю з часу апублікавання «Маніфеста Камуністычнай партыі» К. Маркса і Ф. Энгельса. Там ёсць такія радкі, што набатна прагучалі на многіх мовах свету:

Камуністы — гэта слова, як са сталі,
Камуністы — гэта слова, як з агню.

Хутка будучы называцца — знаю гэта —
Камуністамі ўсе людзі на зямлі.

Усведамленнем таго, што для камуніста «шчасце ў тым, каб змагацца за шчасце людзей», прасякнута і паэма «Новае рэчыва». Канечне, сціплыя маштабы будаўніцтва калгаснай электрастанцыі — на нейкіх там трыццаць

пяць ці сто кілават — нас не могуць сёння ўразіць. Але сама атмасфера калектыўнай працы, усеагульны ўздым, чысціня пачуццяў і высакароднасць помыслаў герояў паэмы не пакідаюць нас раўнадушнымі цяпер.

Наступным буйным творам з'явілася паэма «Толькі ўперад» — гімн маладосці і каханню. Паэт як бы вяртаецца ў сваё юнацтва, да забытых галасоў зязюль і крынічных хваляў роднай Бясядзі, да таго шчымылівага суму па дзяўчыне Алесі, з якой дарогі разышліся некалі назаўсёды. Узбагачаны вопытам воіна і непазбежнасцю горкіх страт, ён славіць мірную сталь.

Годам-двама пазней ён перапрацоўвае паэму «Песня аб разведчыках», якая ў новай рэдакцыі атрымала назву «Песня аб слаўным паходзе», і бярэцца за «Грозную пушчу» — эпічную рэч аб трывожным паграніччы перад узаўважаннем беларускага народа, і амаль адначасова піша (у сааўтарстве з Алесем Кучарам) сцэнарый фільма «Чырвоная лісца» на аналагічную тэму. Можна здацца дзіўным, што паэт, які гэтак чуйна ставіўся да праблем сучаснасці, быццам скіроўвае свой погляд назад, хоць у недалёкае, але мінулае. Але гэта супярэчнасць уяўная. Успомнім, што перадаваены зборнік ён красамоўна назваў «Мы жывём на граніцы». Ён не паспеў ажыццявіць сваю задуму сучаснага і, каб запоўніць прабел, вярнуўся да яго цяпер. Не трэба скідаць з рахункаў і тое меркаванне, што для камсамольцаў дваццаціх — трыццаціх гадоў граніца была авечна рамантыкай рэвалюцыйных подзвігаў. І сам Куляшоў аддаў ёй даніну ў паэме «Васіль Баранаў».

Істотна важным у творчым развіцці з'явілася «Новая кніга» — рэч этапная для ўсёй савецкай паэзіі. Згадаем, што 4 кастрычніка 1957 года быў запушчаны першы савецкі спадарожнік, а праз тры з лішнім гады, 12 красавіка 1961 года, Юрый Гагарын упершыню пераадолеў зямное прыцягненне, стаўшы піянерам асаваення касмічнай прасторы.

Ці мог Аркадзь Куляшоў застацца абыякавым да такіх эпохальных падзей? Зразумела, не. Яшчэ ў 1930 годзе ён напісаў верш пра астранома, дзе былі такія радкі:

А я на зямлі — малады астраном —
З нязнаным размову вяду.

Адрымела ваенная навала, навава адбудоўвалася жыццё, спраўляліся вяселлі і наваселлі, і мара, якую «не засыпаць зямлёй», прадыхавала паэту словы аб тым,

Як мы ляцелі хутчэй метэора,
Сорак гадоў не глушылі матора.

Мы для зямлі ўсёй, нібы вадалазы,
З неба глыбінь здабывалі адказы.

Зразумела, у 1947 годзе гэта магло ўспрымацца як фантазія, але фантазія, заснаваная на рэальнай магчымасці. Не прайшоў і чатырнаццаці год, як яна пачала паспяхова ажыццяўляцца. І справа не ў тым, што паэт не ўлічыў тыя ці іншыя параметры — важна, што яго думка пульсавала нястомна.

Куляшоў не любіў проста «адгукацца» на тую ці іншую падзею. Ён імкнуўся яе **прадбачыць** і, па магчымасці, сродкамі мастацтва **наблізіць**. Вось чаму ў «Новай кнізе», апроч касмічнай, такую вастрыню набывае тэма барацьбы за мір. З усёй страснасцю камуніста ён

выступае за тое, каб найвялікшыя завяёвы чалавечага розуму не трапілі ў бескантрольнае карыстанне гандлярам смерці. Будучы членам Беларускай дэлегацыі на адной з сесій ААН (яшчэ ў 1946 годзе ў «Слове да Аб'яднаных Нацый» паэт папярэджваў, што «Падпальшчык вайны наноў пляце ланцуг правакацый»), ён мог пераканацца, якая непрамірымая бітва ідэй адбываецца на гэтым прадстаўнічым форуме. Вяртаючыся Атлантычным акіянам на магутным айчынным лайнеры дадому, перапоўнены ўражаннямі, ён поўны роздуму аб роднай зямлі і будучыні чалавецтва:

Стаю і з пачуццём неўтаймаваным
Гляджу на свет блакітны за кармой,
Як быццам я плыву не акіянам,
А Бясядзь — блакітнаю ракой.

Зноў Бясядзь! Паэт як бы вымярае маштабы сучаснай праблематыкі на камандзірскай двуххвэрсты:

Зноў прыпадае з жалем Бясядзь
родная
Да каранёў дуброў, да ног сяліб, —
Хвалюецца, што нечысць вадародная
Даверлівых яе атруціць рыб.

Неадступным клопам аб захаванні набыткаў цывілізацыі і самага дарагога на зямлі — чалавека — прасякнута і паэма «Цунамі», бо: «Жыцця другога — няма. Не можа быць. І не было!»

Паэма «Шлях да акіяна» не толькі новым святлом азарае неведомыя моманты аўтарскай біяграфіі. Гэта — своеасаблівы партрэт яго пакалення з дзяцінства да сталых гадоў.

Сапраўдны мастак, за якую б аддаленую ад нас па часе тэму ні браўся, калі ён дае новае асэнсаванне гераічнага мінулага свайго народа, — служыць сучаснасці і будучыні. Паўстанне 1863 года пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага, што выплеснулася ў рэчыва ўсеагульнай нацыянальна-вызваленчай барацьбы, паслужыла матэрыялам для лядзінай песні паэта — драматычнай паэмы «Хамуціўс». Аб ёй многа і грунтоўна гаварылася ў друку, таму я не буду спыняцца на гэтай рэчы падрабязна. Зазначу адно — гэта быў новы ўзлёт, пасля якога адкрываліся зіхатлівыя далачыні перад Майстрам. Але лёс вырашыў інакш.

Паэт выдатна разумеў, якіх намаганняў каштуе сапраўднае мастацкае адкрыццё, і ў «Варшаўскім шляху», прысвечаным памяці Аляксандра Трыфанавіча Твардоўскага, сказаў, быццам, і пра сябе:

Як бор, ён абжываў мясцовасць борам,
Арганічным рэхам бед і перамог.
Ніхто таго не дагаворыць хорам,
Што ён адзіны дагаворыць не мог...

...спаліла
Звышчалавечым высілкам сваім
Яго жыццё, нібы маланкай лес...

Многа таямніц забраў з сабой у незваротную і дачасную дарогу Аркадзь Аляксандравіч. Але, азіраючы неаглядны «аблог цаліны» яго спадчыны, бачыш, як бясконца многа ён пакінуў і нам, і нашым нашчадкам.
Бясядзь плыве ў акіян.

Сцяпан ГАЎРУСЕЎ.

3 імен Леніна

Бібліятэцы нашай — 50 гадоў. У тым далёкім ужо 1928 годзе была яна, вядома, зусім не такая, як сёння — з невялікім кніжным фондам, ды і работнікаў было ўсяго чатыры. Праўда, лічылася яна тады не абласной бібліятэкай, а філіялам Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя Леніна.

Абласной яна стала ў 1938 годзе.

У час акупацыі горада фашысцкімі захопнікамі кніжны фонд бібліятэкі часткова быў спалены, а рэдкія і каштоўныя выдання вывезены ў Германію. Такім чынам, знішчаны быў амаль увесь фонд, які налічваў к пачатку Вялікай Айчыннай вайны каля 70 тысяч экзэмпляраў.

Пасля вызвалення горада ад нямецкіх акупантаў бібліятэка аднавіла сваю работу. Пры дапамозе Дзяржфонду літаратуры, створанага ў 1943 годзе ў савецкім тыле, бібліятэка стала рэгулярна папаўняцца кнігамі. Вялікую дапамогу ў зборы кніг аказалі жыхары горада. Пасля заканчэння вайны частка кніг, вывезеных у Германію, была вернута ў бібліятэку. Значны ўклад у папаўненне кніжнага фонду ўнесла Ганна Якаўлеўна Чудовіч (была намеснік дырэктара), якая выратавала ад знішчэння творы Маркса — Энгельса — Леніна, а з прыходам Савецкай Арміі вярнула іх бібліятэцы.

Ішлі гады. Развівалася і ўдасканальвалася бібліятэчная справа ў вобласці. Удасканальвалася і работа абласной бібліятэкі. Ужо ў юбілейным, 1957 годзе кніжны фонд бібліятэкі склаў 180 тысяч экзэмпляраў, якім карысталіся звыш 11 тысяч чытачоў.

А горад будаваўся. Узводзіліся новыя прамысловыя карпусы і аб'екты, жылыя кварталы і мікрараёны. Хутка расло і насельніцтва горада.

На парадак дня стала пытанне і аб будаўніцтве новага будынка для абласной бібліятэкі.

І вось у 1966 годзе быў збудаваны ў эксплуатацыю новы тыпавы будынак абласной бібліятэкі карыснай плошчай 3946 квадратных метраў, з кнігасховішчам на 500 тысяч тамоў. Чытачы атрымалі прасторныя светлыя залы, абстаўленныя сучаснай мэбляй, калектыў бібліятэкі змог паўней раскрыць свае кніжныя багацці, праводзіць цікавыя і змястоўныя масавыя мерапрыемствы, ствараць чытачам зручныя ўмовы для плённай працы.

Вялікая работа праведзена бібліятэкай па падрыхтоўцы і пераходу дзяржаўных масавых бібліятэк на цэнтралізаваную сістэму абслугоўвання насельніцтва кнігай. Варта адзначыць, што ў вобласці засталася толькі тры нецэнтралізаваныя раёны і вядзецца дзейная падрыхтоўка да іх цэнтралізацыі.

За гады сваёй дзейнасці бібліятэка стала сапраўдным метадычным цэнтрам па кіраўніцтву бібліятэкамі вобласці. Аказваецца метадычная і практычная дапамога 753 сельскім, 20 раённым і 25 гарадскім бібліятэкам сістэмы Міністэрства культуры БССР.

Зараз работа бібліятэкі накіравана на пераўтварэнне ў жыццё рашэнняў XXV з'езда КПСС і XXVIII з'езда КПБ, пастановы ЦК КПСС «Аб павышэнні ролі бібліятэк у камуністычным выхаванні працоўных і навукова-тэхнічным прагрэсе», на прапаганду твораў У. І. Леніна, на вывучэнне новых Канстытуцыі СССР і БССР, на дастойную сустрэчу 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі.

У. САКАЛОУСКІ,
метадыст Магілёўскай
абласной бібліятэкі
імя У. І. Леніна.

Сціплы аднапавярховы домік стаіць крыху ў баку ад шумнай вуліцы. Над уваходам у яго — шыльдачка: «Крычаўскі раённы краязнаўчы музей». Чатыры невялікія залы ўмясцілі ў сябе неабдымныя розных эпох — ад сівой старажытнасці да нашых дзён. Тут і прылады працы, упрыгожаныя, якія пралягалі ў зямлі Крычава дзве тысячы год; зvon, які быў адліты крычаўскімі майстрамі ў 1748 годзе, калі Крычаў знаходзіўся пад уладай польскай кароны і калі забаронены былі беларуская і руская мовы (у знак пратэсту майстры ўпрыгожылі зvon рускім геральдычным знакам); тут і макет Крычава канца XVIII стагоддзя — з цэрквамі, адміралшэйствам, з суднамі, якія нібы толькі што сышлі са стапеляў крычаўскай суднаверфі

Сцяга былі ўручаны М. С. Кісялёву рэспублікай Саветаў. Ордэнскія кніжкі героя захоўваюцца ў крычаўскім музеі. Побач са рэліквіямі Вялікай Айчыннай вайны, побач са здымкамі яе герояў.

17 ліпеня 1941 года на Маскоўска-Варшаўскай шашы поблізу Крычава танкавую калону гітлераўцаў спыніў агонь артылерыйскай гарматы. Артылерыст быў адзін, яго звалі Мікалай Сірацінін. Ён трымаўся да апошняга снарада, да апошняга патрона... Званне Героя Савецкага Саюза было прысвоена яму пасмяротна, праз дваццаць гадоў пасля вайны...

Гледзячы на партрэт Мікалая Сірацініна, нельга не ўспомніць, што абставіны яго гераічнай гібелі, само яго імя былі ўстаноўлены намаганнямі дырэктара

(ветразі для тых рачных караблёў тут жа, на Крычаўшчыне, ткалі прыгонныя ткачы); тут і дакументы, якія паказваюць тое даўняе аблічча Крычава, месца жудасных ваенных пасяленняў Аракчэева...

Аднак гісторыя складалася так, што Крычаў апынуўся на скрыжаванні дарог — і ў прамым і ў пераносным сэнсе. У 50-я гады мінулага стагоддзя праз горад прайшла Маскоўска-Варшаўская шаша. А ў канцы стагоддзя і на пачатку XX-га тут пачалося інтэнсіўнае будаўніцтва чыгуны і мастоў. Закончана было гэтае будаўніцтва ўжо ў новую, савецкую эпоху па закліку У. І. Леніна. У музеі вісяць фатаграфіі будаўнікоў — тых, хто першым адклікнуўся на заклік правядыра рэвалюцыі.

Вісяць гэтыя фатаграфіі ў апошняй, чацвёртай зале музея. І менавіта тут, у гэтай чацвёртай зале, уважлівакі бачыш, як лакаматыў гісторыі паскарае свой бег. Вось ужо і мы самі імчымся на ім — наш час, наша эпоха, наша ўласнае жыццё зрабіліся імклівай плыню новай гісторыі. І, як гарачы дотык яе, — позірк людзей, што яе стваралі.

Адам Іванавіч Попель. Нарadzіўся ў вёсцы Сакольнічы ў 1895 годзе. У 1917 у складзе атрада самакатчыкаў браў Зіміні, даставіў Леніну ў Смольны даясенне Падвойскага аб арышце Часовага ўрада...

Ганна Берзінь. Першая чырвоная медыстра. Гераіня грамадзянскай вайны на Крычаўшчыне, ваявала ў складзе палка, якім камандаваў латышскі чырвоны камандзір Валдэмар Розэ — пазней гэты полк стаў называцца 153-м стралковым палком 17 латышскай дывізіі...

Здымак сям'і Лепаўшчынскіх. Мікалай Панцеляймо-навіч, яго жонка — Вольга Барысаўна і брат Мадэст Панцеляймонавіч, той самы, што ў дваццатыя гады стварыў на Крычаўшчыне славетную Лемеўскую школу-камуны.

М. С. Кісялёў, чьё імя носіць піянерская дружина Крычава, арганізатар першага бальшавіцкага Савета горада. Пазней — камандзір ЧОНу на Кіеўшчыне, пад яго камандай камісары ў адным з чонаўскіх атрадаў Мікалай Астроўскі. Два ордэны Баявога Чырвонага

Крычаўскага краязнаўчага музея М. Ф. Мельнікава. Уласна кажучы, гісторыя стварэння музея, яго дзейнасць неаддзельныя ад імя гэтага чалавека, ад яго нялёгкага лёсу.

Яшчэ да вайны Міхаіл Фёдаравіч разам са сваім бацькам пачаў збіраць калекцыю, якая павінна была склаці аснову экспазіцыі краязнаўчага музея. І ў 1938 годзе музей быў амаль створаны, чакалі яго адкрыцця. Але час распарадзіўся па-свойму, і толькі 15 кастрычніка 1961 года збылася мара Міхаіла Фёдаравіча: музей быў адкрыты і прыняў першых наведвальнікаў. А да гэтага былі клопаты і клопаты, бо ў гады Вялікай Айчыннай вайны тая, перадваенная, калекцыя загінула, усё даводзілася пачынаць нанова.

Безумоўна, аднаму чалавеку, нават самаму ўпартаму, самаадданаму, не пад сілу стварыць музей — у Крычаўскага краязнаўчага няма ла сярброў і памочнікаў, энтузіястаў роднай гісторыі. У свой час вялікую дапамогу музею аказалі старыя камуністы В. Лепаўшчынская, У. Бонч-Бруевіч, В. Радус-Зяньковіч, акадэмік П. Раціцкі, член-карэспандэнт АН БССР Л. Абэцэдарскі, пісьменнік С. Смірноў, многія відныя савецкія военачальнікі. Пастаянную сувязь з музеём трымаюць самыя розныя людзі ўсіх узростаў і прафесій: сярод іх — дырэктар гістарычнага музея ў Маскве, доктар гістарычных навук А. Вяржбіцкі, доктар гістарычных навук А. П'янькоў, Герой Савецкага Саюза В. Лівенцаў, пісьменнікі Канстанцін Сіманаў, Яўген Вароб'ёў, польскі пісьменнік Януш Шыманоўскі, многія беларускія пісьменнікі, рабочыя, калгаснікі, студэнты, школьнікі з усіх куткоў краіны. Бо музей — гэта не нешта застылае — жывая справа. Міхаіл Фёдаравіч гаворыць: «Музей — не проста калекцыя экспанатаў, музей — гэта пошук. Пакласці пад шкло некалькі пісем, пажаўцелых дакументаў, жменьку старых манет — справа ніхтравя. Дарэмна некаторыя думваюць, што гэта ўжо і ёсць музей. Не! Які лёс хавецца за тымі пісьмамі? Што стаіць за дакументамі? І не толькі што, але і хто? Пра што раскажваюць манеты? І, нарэшце, якое месца займае ўсё гэта ў

АДСЮЛЬ ВІДНО ДАЛЁКА...

Расказвае дырэктар Палаца культуры калгаса «Рассвет» імя К. П. Арлоўскага Кіраўскага раёна Н. КРАЎЦОВА

Ёсць у нашым калгасным музеі, на першы погляд, непрыкметны экспанат — стары, пашарпаны фанерны куфэр. З гэтым куфэркам у далёкім сорак чацвёртым прыехаў сюды, у Мышкавічы, першы пасляваенны старшыня «Рассве-

та», Герой Савецкага Саюза Кірыла Пракопавіч Арлоўскі.

Пра Арлоўскага, старога камуніста, чкіста, партыяна Вялікай Айчыннай, параненага, хворага чалавека, які ўзваліў на свае плечы цяжкую ношку стар-

шыні (ды яшчэ ў які час — ішла вайна!) — напісана шмат. Шмат напісана і пра наш калгас «Рассвет» імя К. П. Арлоўскага, слава якога далёка перасягнула межы Беларусі. І ўсё ж, калі я праводжу экскурсіі па музеі, сама ў каторы ўжо раз з хваляваннем углядаюся ў здымкі тых першых пасляваенных гадоў. Першы кароўнік, першая школа, першы клуб... Усё пачыналася, як кажуць, з нуля, бо Мышкавічы ў вайну былі спалены ўшчэнт.

За трыццаць пяць гадоў, што сплылі з тых часоў, рассветаўцы прайшлі цяжкі, але слаўны шлях. Занава адбудаваны цэнтр калгаса — вёска Мышкавічы ўражае выдатна спланаваным жылым комплексам, які складаецца з двухпавярховых катэджаў, будынкаў бытавога прызначэння. Вось-вось закончыцца будаўніцтва шасціпавярховага гасцініцы, гандлёвага цэнтра, адкрыецца першакласны рэстаран.

Тут, мабыць, да месца заўважыць, што ў «Рассвеце» ў кожнай брыгадзе ёсць сталойка, дзе працаўнікі, а іх болей за 1.700 чалавек, атрымліваюць бясплатныя абеды. І яшчэ. У калгасным санаторыі штогод, зноў жа — бясплатна, адпачывае і лечыцца 350 членаў калгаса.

А якія ў нас высокія ўраджай Сёлета

рассветаўцы збіраюць з кожнага гектара па 45 цэнтнераў збожжа. Якія жывёлагадоўчыя фермы! Асабліва тая, што ў вёсцы Цейкавічы — тут два даяры даглядаюць 1.100 кароў, а свінаферма, дзе з дзевяці тысячамі свіней спраўляецца адзін аператар! І ведаецца, уражае тут не толькі вельмі высокі ўзровень механізацыі, а і тое, што на фермах гэтых можна прайсці ў тапачках — так тут чыста, вакол жывёлагадоўчых памяшканняў — кветнікі, б'юць фантанчыкі.

Вось я, здаецца, і зачэпілася за галоўную ніць сваіх нататак аб культурным жыцці «Рассвета».

Могуць сказаць, усё тут ясна — моцная эканоміка вызначае і высокую культуру. Але я ведаю, што ёсць эканамічна-развітыя гаспадаркі — амаль такія, як «Рассвет», дзе дрэнна наладжана работа клубаў, дзе выпрасіць у старшыні грошы на касцюмы для танцавальнага калектыва або машыну для агітбрыгады — праблема.

Відаць, справа не ў адной эканоміцы, справа ў адносінах, у падыходзе да праблем культурнага будаўніцтва.

Я не выпадкова ўспамінаю пра кветнікі і фантанчыкі, пра чысціню ў вытворчых памяшканнях. Усё гэта ўзаемазвязана, звенні аднаго ланцуга.

Цяпер — пра сам наш Палац культуры. Ён стаіць на невысокім пагорку на цэнтральнай сядзібе калгаса — у Мышкавічах. Справа — на высокім пастаменце бронзавы бюст Героя Савецкага Саюза і Героя Сацыялістычнай Працы Кі-

Такі ён, рассветаўскі Палац культуры.

гісторыі? Як звязана з сучаснасцю? Бо гісторыя ёсць само жыццё. І яна, як належыць жыццю, патрабуе ад нас няспынага, нястомнага пошуку. Толькі гэты пошук у мінулым. Дзеля таго, каб не парывалася сувязь часоў».

Дзесяткі навуковых публікацый, некалькі сур'ёзных адкрыццяў — такі плён напружанага пошуку, які М. Мельнікаў вядзе на працягу многіх гадоў. Часам праходзяць дзесяцігоддзі, пакуль карпатлівая даследчыцкая работа дасць свае вынікі. Вось адзін толькі прыклад пошуку, які звязаны з імем выдатнай рэвалюцыянеркі, адной з першых жанчын — членаў ЦК РСДРП, папличніцы У. І. Леніна Разалі Зямлячкі (Р. С. Залкінд). Адказваючы ў дваццатыя гады на пытанні анкеты, Р. С. Зямлячка адзначыла: «нарадзілася ў Кіеве, у 1876 годзе». Здавалася б, пытанне дзе нарадзілася Зямлячка, яснае. Але М. Мельнікаў, уважліва прачытаўшы пісьмы і дапіскі братаў Зямлячкі, якія ў 80-я гады мінулага стагоддзя вучыліся ў магілёўскай гімназіі, супаставіў факты і прыйшоў да вываду, што маці Разалі Самойлаўны ніяк не магла ў 1876 годзе знаходзіцца ў Кіеве, а жыла ў гэты час у Магілёве. Дваццаць два гады прайшло, пакуль гэтае меркаванне пацвердзілася. Толькі сёлета М. Мельнікаў атрымаў з Цэнтральнага дзяржаўнага архіва СССР афіцыйны адказ, з якога вынікае, што Р. С. Зямлячка нарадзілася ў горадзе Магілёве. І, значыць, для нас яна — двойчы Зямлячка.

Здавалася б, дробязь. Ці гэта так важна, дзе і калі хто нарадзіўся? Але гісторыя з'яўляецца навукай і таму ва ўсім патрабуе дакладнасці. І нават укладанне месяца нараджэння той ці іншай гістарычнай асобы — крок на шляху да гістарычнай ісціны.

Гістарычная ісціна прымае самыя розныя абліччы. Часам гэта і грампласцінка, на якой запісана оперная срыя...

З гэтай пласцінкай, дакладней, з тым, што за ёй стаіць, звязаны першы поспех у даследчай рабоце М. Мельнікава. На пласцінцы быў запісаны голас спевака Вялікага тэатра Саюза СССР Аляксандра Акаёва, які загінуў у час вайны у Крычаўскім лагэры смерці, куды ён трапіў разам з хормайстрам Г. Лузеныным. Вось якраз Мельнікава і давялося ўстанавіць, як Акаёмаў і Лузенын, працуючы качагарамі ў лагэры шпіталі, стварылі падпольную партызанскую групу, як, выступаючы з канцэртамі на прымусе акупантаў, яны перадавалі людзям зводкі Саўінфармбюро, збіралі разведвальныя звесткі...

Сёння навуковая работа музея вядзецца па многіх маладаследаваных напрамках. Гэта і гісторыя дэкабрыстаў — выхадцаў з Беларусі, і гісторыя стварэння месіслаўскай групы «Іскры», і многае іншае. Але задача краязнаўства не толькі ў тым, каб вывучаць мінулае, але і ў тым, каб адлюстроўваць дзень сённяшняга. Таму, натуральна, што ў экспазіцыі музея пачэснае месца займаюць партрэты Герояў Сацыялістычнай Працы І. Магілёўца і А. Гатоўчыка, што стэнды расказваюць пра Крычаўскі цэментна-шыферны камбінат, пра ахову навакольнага асяроддзя, пра сельскую гаспадарку Крычаўшчыны, у прыватнасці, пра яе льнаводства — па вырошчванні льну Крычаўскі раён на працягу некалькіх гадоў займае першае месца ў рэспубліцы...

Вось ён стаіць, сноп крычаўскага льну. З такога ж самага льну былі сатканы некалі ветразі для караблёў, што будавалі на крычаўскай суднаверфі. Вецер гісторыі даўным-даўно адагнаў тых караблі на вечную стаянку ў гавань мінуўшчыны, але сам вецер не ўтаймаваўся, ён надзьмувае новыя ветразі часу. Гісторыя цесна ў чатырох маленечкіх залах, цесна ў чатырох сценах. Яна — вакол нас. І хіба не яе часцінка і сам крычаўскі музей — гэты сціплы караблік на хвалях гісторыі нашага народа?

Віталь ТАРАС.

Гэта наша багацце

Валы сініх паселішчаў і гарадзішчаў, маўнівыя курганы, грозныя красныя вежы, якія дапамагалі адстаяць родную зямлю, шатры драўляных пабудов, каменныя замкі, узведзеныя рукамі паднявольных майстроў з народа, і гістарычныя месцы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю выдатных рэвалюцыянераў, вучоных, мастакоў і пісьменнікаў, з падземі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў — усё гэта наша багацце, наша нязгасная памяць.

Працоўныя Магілёўшчыны захоўваюць і пачынаюць традыцыі мінулага, берагуць памяць пра тых, хто адстаў незалежнасць нашай Радзімы. Помнікі рэвалюцыйнай і баявой славы сталі святлыняй, школай, у якой і нашы сучаснікі, і будучыя пакаленні атрымліваюць маральныя ўрокі патрыятызму, мужнасці, героязму.

Багатая помнікамі культуры зямля Магілёўшчыны. Тут пад аховай дзяржавы, мясцовых Саветаў і грамадскіх — 4780 помнікаў гісторыі і культуры, у тым ліку 50 помнікаў заснавальніку першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы і стваральніку Камуністычнай партыі У. І. Леніна, 1129 — загінуўшым саветскім воінам, партызанам і падпольшчыкам, 67 — ахвярам фашызму, 12 курганноў войскавай славы, 2 помнікі славы рускай арміі, 20 архітэктурных і каля 3500 помнікаў археалогіі.

Акрамя дзяржаўных органаў, ахоўваюць помнікі гісторыі і культуры, прапагандаваць іх шматграннымі формамі заклікана таварыства па ахове помнікаў гісторыі і культуры.

Абласная арганізацыя таварыства становіцца масавай арганізацыяй. Па сваёй колькасці і дзейнасці яна займае віднае месца сярод грамадскіх арганізацый вобласці: мае 720 калектыўных членаў і 1580 прыватных арганізацый, якія аб'ядноўваюць больш чым 206 тысяч членаў таварыства. Толькі ў 1977 і 1978 гадах створана каля 160 прыватных арганізацый і ўцягнута ў таварыства 28 тысяч новых членаў.

У работах па ўзвядзенню, рамонту і добраўпарадкаванню помнікаў штогод, асабліва ў перыяд месячнікаў, удзельнічаюць дзесяткі тысяч працоўных вобласці. Так, за апошнія два гады пабудавана 84 помнікі і

памятныя знакі, адрамантавана 280, добраўпарадкавана 750 помнікаў. Толькі таварыствам аховы помнікаў гісторыі і культуры, апрача сродкаў дзяржаўнага бюджэту, было адпушчана на гэтыя мэты каля 67 тысяч рублёў.

Пярвічнымі арганізацыямі і аддзяленнямі таварыства вядзецца значная работа па прапагандзе помнікаў гісторыі і культуры. За апошнія паўтара года на прапрыемствах, у калгасах і саўгасах, у арганізацыях і навучальных установах па тэматыцы таварыства прачытана 5618 лекцый, апублікавана больш чым 1300 артыкулаў, аформлена больш за 400 альбомаў, праведзена 5590 тэматычных вечароў і сустрач са знатнымі людзьмі, зроблена каля 3 тысяч паходаў па месцах народнай славы.

Сёлета адбыўся III пленум абласнога савета таварыства, на якім ішла вялікая гаворка і аб пошукавай рабоце ў прыватных арганізацыях, аб стварэнні летапісу народнай славы, аб увекавечанні імёнаў ветэранаў вайны і працы, аб стварэнні музеяў і куткоў баявой і працоўнай славы, іх афармленні. Такая работа таварыствам вядзецца. Толькі ў мінулым, 1977 годзе, створана 448 куткоў і 86 музеяў баявой і працоўнай славы. Найбольшую ініцыятыву і актыўнасць у гэтых пытаннях праяўляюць прыватныя арганізацыі калгаса «Камінтэрн» Магілёўскага раёна, Сычоўскіх сярэдняй школы і выканкома сельскага Савета, калгаса «Радзіма» Слаўгарадскага раёна, Старасельскай сярэдняй школы Шклоўскага раёна, Ісёнскай васьмігадовай школы Быхаўскага раёна, шэраг прыватных арганізацый Магілёўскага, Крычаўскага, Чавускага, Касцюковіцкага, Асіповіцкага і іншых раёнаў вобласці. За 1977 і 1978 гады юнымі следкамі і пошукавымі групамі устаноўлена болей за 230 раней невядомых імёнаў загінуўшых воінаў, якія лічыліся без весткі прапаўшымі.

Выхаванне працоўных на рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцыях нашага народа, выхаванне любві да Радзімы, яе гісторыі, павагі да працы і таленту народа — наш найвялікшы абавязак.

У. ДАЙНЕКА, намеснік старшыні аблвыканкома, старшыня праўлення абласнога аддзялення таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры.

У ГАСЦЯХ У СЫНА (маці і сястра Героя Саветскага Саюза Хвядоса Смалычова ля помніка сыну і брату).

Фота Л. ШАСТАКОВА.

Калгасныя артысты.

рылы Пракопавіча Арлоўскага. Ля падножжа помніка — адлітыя з металу стрэльба і плуг: сімвалы баявога і працоўнага шляху Арлоўскага.

У палацы нашым — усё цудоўна: і зімовы сад з фантанам і экзатычнымі раслінамі (нядаўна бананы далі першыя плады), і холы з мэбляй у народным стылі (яны зроблены калгаснымі ўмельцамі — у «Рассвеце» вялікая сталарная майстэрня), і вялікая, на 720 месцаў, глядзельная зала, і зала лекцыйная, і

музей, і пакой для гурткавай работы. Дадайце да гэтага ідэальную чысціню, бляск паркета, беласнежныя шторы на вокнах — і вы трошкі ўявіце сабе наш палац.

Будаўніцтва палаца і яго абсталяванне абшлось калгасу ў 2,5 мільёна рублёў. Акрамя таго, на яго абслугоўванне, на калі можна так сказаць, утрыманне самадзейных калектываў (пра іх гутарка ніжэй) сельгасарцель выдаткоўвае штогод яшчэ 100—120 тысяч рублёў.

Нічога не скажаш, грошы немалыя. Але якімі грашамі можна вымерыць выхаваўчае значэнне палаца, вымерыць выкліканы ім душэўны рух большасці хлебарабаў, гонар за родны калгас?!. На яго адкрыццё тры гады назад прыйшлі са сцяжы састарэлыя хлебарабы, і трэба было бачыць, з якім пачуццём уваходзілі яны, зняўшы шапкі, у гэты храм.

Ну, а моладзь адразу аблюбавала свой палац. Більярд, настольныя тэніс, шашкі, шахматы, чытальная зала, бібліятэка з 14 тысячамі тамоў, — вечарам тут нават у напружаную сельгасгаспадарчую пару людна. Я не кажу ўжо пра канцэрты мастацкай самадзейнасці, сустрачы з выдатнымі людзьмі, маладзёжныя вечары, іншыя мерапрыемствы. І зноў хочацца падкрэсліць — не было выпадку, каб сюды завітаў п'яны ці неахайна апрануты хлопец. Пярэчыць супраць гэтага сама абстаноўка.

Фармальная наш Палац культуры мае статус сельскага Дома культуры. Згодна са штатным раскладам, СДК мае дырэктара, мастацкага кіраўніка і прыбіральшчыцу. Для такой установы культуры, як наша, гэтага, натуральна, недастаткова. Праўленне «Рассвета» ўнесла тут свае карэктывы. Калі ўжо ўкладзены такія сродкі ў будаўніцтва і абсталяванне палаца, дык не след і далей эканоміць у такой важнай справе. У нашым палацы ўстаноўлены свае штаты — дырэктар, два мастацкія кіраўнікі. Усім калгас значна дапалявае да акладаў, прадуг-

леджанах штатным раскладам раённага аддзела культуры.

Акрамя гэтага, калгас запрасіў некалькі дыпламаваных спецыялістаў для кіраўніцтва асобнымі жанрамі мастацкай самадзейнасці — народным і дзіцячым хорамі, духавым аркестрам, танцавальным ансамблем, студыяй выяўленчага мастацтва.

Сёння ў калектыве мастацкай самадзейнасці — болей за трыста чалавек. На ўсю Магілёўшчыну вядомы наш хор, якому нядаўна было прысвоена высокае званне народнага. Калгасны танцавальны ансамбль стаў лаўрэатам рэспубліканскага конкурсу бальных танцаў. Добрай славай карыстаецца і музычная школа, якая працуе пры палацы.

Частыя госці ў «Рассвеце» — прафесійныя артысты. Калгас заключыў з Магілёўскім аддзяленнем Белдзяржфілармоніі дагавор, згодна з якім у Палацы культуры не радзей як два разы ў месяц наладжваюцца канцэрты мастацкіх калектываў, якія гастралююць у рэспубліцы. Выступала ў нас народная артыстка СССР Людміла Зыкіна, вакальна-інструментальны ансамбль «Песняры», Дзяржаўная харавая капэла БССР...

...З акон нашага Палаца культуры далёка відно. Вунь, злева, блішчыць пад сонцам возера, далей жаўцее пожня, справа, як на далоні, — калгасны пасёлак, што патанае ў зеляніне, а за ім палі, палі...

Так, адсколь відно далёка...

Расказ запісаў М. МІХАЙЛАУ.

ШЛЯХ АРТЫСТА— ШЛЯХ ТЭАТРА

У Магілёўскім абласным драматычным тэатры ёсць чалавек, які з'яўляецца тым цэнтрам, што ўбірае ў сябе маральна-этычныя, мастацкія і паста новачыны лініі. Гэта — народны артыст БССР Сяргей Сцяпанавіч Бульчык. Менавіта ён шмат чым спрыяе адзінству трупы, гарманічнаму зліццю актёрскіх пакаленняў, надае стабільнасць напрамку ў развіцці калектыву. Вялікую павагу ў калектыве С. Бульчык заслужыў самаадданай працай, чалавечай прынцыповасцю і, вядома, бясспрэчным актёрскім талентам, сталым майстэрствам.

Сцэнічную дзейнасць ён па-

чаў у гуртку мастацкай самадзейнасці клуба металістаў у Мінску. З 1934 года без адрыву ад вытворчасці займаецца ў тэатральной студыі пры БДТ-1. Сціплы, надзвычай працаздольны юнак адразу звярнуў на сябе ўвагу першых настаўнікаў, вядомых беларускіх артыстаў У. Крыловіча, Г. Глебава, В. Галіны, У. Уладзімірскага. Сезон 1938—1939 гг., пасля заканчэння студыі, С. Бульчык працаваў у БДТ-1, а з 1939 года і па сённяшні дзень у калектыве нашага абласнога тэатра. (У 1939 годзе гэта была трупка Заслаўскага калгасна-саўгаснага тэатра, затым яе перавялі ў 1941 го-

дзе ў Пінск, а ў 1954 годзе — у горад Магілёў). Не так часта цяпер мы сустракаем у перыферыйным тэатры актёра з даваенным стакам і сталай прапіскай у адным горадзе. Каля 200 роляў сыграў С. Бульчык, сярод іх — Земляніна («Рэвізор» М. Гоголя), Любін Тарцоў («Беднасць не загана» А. Астроўскага), Паўлін («Ягор Булычоў» М. Горькага), Труфальзіна («Слуга двух гаспадароў» К. Гальдоні), Акаёмаў («Машачка» А. Афінагенава), Кутузаў («Даўным-даўно» А. Гладкова)...

Найярчэй жа раскрыць свае здольнасці і сфарміравацца ў мастацтва-творцу дапамаглі С. Бульчыку ролі нацыянальнай беларускай драматургіі, ролі разнапланавыя і па тэматыцы, і па жанру, і па характары. Прыгадваецца кампазітар Гудовіч са спектакля «З народам» К. Крапівы.

...Гарадскі сівер. Змрочныя часы акупацыі. У непрыкметным куточку, сярод пажоўклага лісця, з непакрытай галавой Гудовіч іграе на скрыпцы сумныя мелодыі беларускіх песень. З цяжкасцю і болей ён водзіць смычком па струнах і, здаецца, што ў яго постаці сабрана ўсё гора народнае. Ды вось Гудовіч бачыць, як ад рук нямецкіх катаў, непакорліва, з нягаснай верай у перамогу памірае беларуская партызанка, і ён адразу пераўтвараецца: мужны, шырокі ўзмах смычка, гучыць баявая мелодыя савецкай песні: постаць выпраменьвае велічынна і моцна, нібы высечаная з граніту; на вачах

ужо не слёзы роспачы, а гордасць за свой свабодалюбівы народ.

У вобразе кампазітара Гудовіча артыст застаўся верным свайму творчаму крэда: у кожнай новай ролі рабіць адкрыцці, не паўтарацца, шукаць адметнае, уласцівае толькі гэтай асобе. Паводзіны яго сцэнічных персанажаў арганічна вынікаюць з абставін і адпавядаюць жанравым асаблівасцям п'есы, маюць данладна акрэсленае развіццё і лагічна завяршэнне. Другі план, унутраны змест ролі ясна чытаецца ў трапных вонкавых дэталях, выразных жэстах, у свежых інтанацыйных словах. Вось гэтая натуральнасць дзейння ў спалучэнні са змястоўнай формай знешняга пераўвасаблення падуключае, прыцягвае ўвагу гледача.

Так было і на спектаклях «Сэрца на далоні» І. Шамякіна і «Мурын бор» І. Ісачанкі, дзе Сяргей Сцяпанавіч выконваў ролі Шыковіча і Дзяніса. У беларускіх камедыях у залежнасці ад аб'екта асмяяння актёр выяўляў розныя грані камічнага: гумар, іронію і сатыру. Мы гэтак жа, як і актёр, бязлітасна высмейваем дурнаватага лжэвучонага, фанабэрыстага тупіцу і няспаднага залётніка школяра Самавальскага («Несцерца» В. Вольскага); асуджаем кручнатвора і зводніка, хцівага і прагавітага хапугу, ненажэрнага крывасмока станавага прыстава Кручкова («Пінская шляхта» В. Дуніна-Марцінкевіча). Дасталіся сакавітыя фарбы Сцяпану

Крывіцкаму («Паўлінка» Я. Купалы), Гарлахвацкаму («Хто смеяцца апошнім» К. Крапівы). Выкананне гэтых роляў характарызуецца вастрыняй і нечаканасцю пластычнага малюнка, іншы раз даведзенага да грацэска.

Што яшчэ характэрна для С. Бульчыка? Ён ніколі не заславіў сабой іншых. Уражанне такое, быццам ён шчодро акрапляе ўсіх жывой вадай, бо не паспее з'явіцца часам на сцэну яго персанаж, як усё наўкол абуджаецца. Таму, напэўна, і лёгка з ім працаваць і актёрам і рэжысёрам. Не было выпадку, каб Сяргей Сцяпанавіч прыйшоў на рэпетыцыю не падрыхтаваным. Усё ў яго глыбока прадумана, абумоўлена, выверана лагічна жыццём. Ён заўсёды гатовы да дзейнасці.

Вяршыняй яго творчага ўзлёту трэба лічыць увасабленне вобраза У. І. Леніна ў спектаклях «Крамлёўскія кураты», «Трэцяя патэтычная» М. Пагодзіна, «Імем рэвалюцыі» М. Шатрова. Вось што гаворыць аб гэтым сам артыст:

— Калі мне даручылі ролю Уладзіміра Ільіча Леніна, мяне вельмі хвалявала пытанне: ці змагу я? Абнадежвалі ленінскія словы, сказаныя ў п'есе: «Не трэба баяцца разладу паміж марай і рэчаіснасцю, калі і сур'ёзна верыце ў сваю мару, уважліва ўглядаецеся ў жыццё і працуеце не пакладаючы рук». Гэтыя ленінскія словы паслужылі выдатным арыенцірам для дасягнення маёй яшчэ даваеннай мары — сыграць ролю У. І. Ле-

ЛЮБОЎ, ВЕРА, НАДЗЕЯ...

Тое падарожжа ў Бабруйск пачалося хораша: ветліва ўсміхалася сонейка, аўтобус камфартабельны, вадзіцель добра-зчылівы, нават з гумарам. Не дзе на паўдарозе адгукнуўся суседаў транзістарны магнітафон — голасам Алы Пугачовай пачаў расказваць пра цяжкі лёс бедлага-караля, які не меў права ажаніцца па каханню. «Мне б яго клопаты!» — прызнаюся, мільганула тады ў мяне сумная думка, прычыны для якой былі. Той, хто хоць адзін раз пісаў сцэнарый для тэлебачання, спадзяюся, мяне зразумее: мы ехалі ў Бабруйск рыхтаваць перадачу аб тэатры, і цяпер мой рэдактар і мой рэжысёр збіраліся правесці, ці ўсё напісанае мной у сцэнарыі (няма чаго грахі таіць — для тэлебачання часам пішам пераважна чарніламі ружовага колеру) адпавядае рэчаіснасці. А я і актёрскую моладзь хваліў...

І вось мы ў тэатры. Сядзем у крэслы глядзельнай залы і пачынаем прагляд урыўкаў са спектакляў.

Першы ўрывак — са спектакля «І змоўклі птушкі» па п'есе І. Шамякіна. Ролі выконваюць: Наталля Фадзееўна — Клара Пуховіч, Галя — Тамара Міронава, Нэла — Ларыса Бархатава. На пустой сцэне, без дэкарацыі, у звычайных касцюмах, без гриму, актрысы рабілі маленькі тэатральны цуд. Чаму — маленькі? Цуд жа — заўсёды цуд! І ён быў — тэатральны цуд, калі забываеш аб усім на свеце і сочыш за героямі на сцэне, і павольна адчуваеш магутную хвалю эстэтычнай асалоды і сапраўднага ўзрушэння...

Перадача па тэлебачанні адбылася. Знаёмыя пры сустрэчы пыталіся (праўда, у інтанацыях голасу часам адчувалася некаторая іронія, бо ўсё яшчэ лічыцца «добрым» густам гаварыць пра тэатр у Бабруйску з адценнем іроніі), адкуль там такія актёры? Асабліва вясёлы і павольна адчуваеш магутную хвалю эстэтычнай асалоды і сапраўднага ўзрушэння...

На жаль, мы яшчэ дрэнна ведаем таленавітых актёраў з перыферыі, мала іх бачым, недавальна мала пішам пра іх. Мала і крытыкуем (упэўнены — разумная крытыка таксама падтрымка, калі, зразумела, маеш справу з разумным рэжысёрам ці актёрам).

Пра іх, маладых актёраў з Бабруйска, — мае нататкі...

Тамара Міронава за выкананне ролі Галі ў спектаклі «І змоўклі птушкі» (рэжысёр Ф. Пуховіч) атрымала другую прэмію на Рэспубліканскім аглядзе творчай моладзі і вылучана для ўдзелу ва ўсесаюзным конкурсе. Гэта ўжо сур'ёзнае прызнанне, якое прыйшло да маладой здольнай актрысы за пяць гадоў напружанай работы ў тэатры. Тамара вучылася ў Вільнюскім педагагічным інстытуце, ды за паветнае жаданне выступаць на сцэне аказалася больш моцным, і яна пераходзіць у тэатральную студыю ў горадзе Даўгаўпілсе. Скончыла яе ў 1973 годзе і прыехала ў Бабруйск. Першую ролю выканала ў спектаклі «Вясёлы тракт» Б. Васільева. Вобраз герані атрымаўся жыццёвым і абаяльным. Толькі сапраўдная творчая работа была яшчэ наперадзе.

Станаўленню яе індывідуальнасці спрыяла тое, што рэжысёр Ф. Пуховіч, які неўзабаве ўзначаліў тэатр, паверыў у маладую актрысу і даверыў ёй галоўныя ролі. Так, напрыклад, у спектаклі «Узнятая ціліна» М. Шолахава Т. Міронава ўдала выступіла ў ролі Вары. Цікавы характар моцнай, упартай дзяўчыны Надзеі, якая, не боючыся пагроз, паўстала супраць хлусні і мяшчанства, стварыла Т. Міронава ў спектаклі «Судовая хроніка» па п'есе Я. Волчака. Дарэчы, за выкананне гэтай ролі на папярэднім рэспубліканскім аглядзе яна атрымала дыплом трэцяй ступені. Вось толькі пералік некаторых найбольш значных яе работ: Ізабэль («Сэрца Луіджы» І. Букаўчана), Наташа («Саламяная старожка» Ю. Эдліса), Хэся («Мараль пані Дульскай» Г. Запольскай), пастарша («Юсіціна» Х. Вулокі). Сёння Т. Міронава — адна з вядучых актрыс тэатра, член яго мастацкага савета, карыстаецца павагай старэйшых калег.

Ёсць у бабруйчан яшчэ адна акалічнасць, якая прымушае іх спалучаць мабільнасць асабістага жыцця з мабільнасцю творчых пошукаў. Я маю на ўвазе неабходнасць трупы вандраваць, пакуль сталае памяшканне капітальна рамонтуюцца і

рэканструюецца. І стаўка кіраўніцтва тэатра на моладзь — не толькі разумная тактыка, абумоўленая складаным становішчам вандруючай трупы, але і стратэгія, клопат пра заўтрашні дзень калектыву. Моладзь, якая вытрымае выпрабаванне такога жыцця, застаецца тым больш вернай свайму тэатру, гораду. Стабільнасць і дынамізм — вось атмасфера педагогікі ў Бабруйску тэатральным.

Назва яшчэ адно прозвішча, якое раю чытачам запомніць: Валерыя Агаян. Працуе ён у тэатры тры гады і за гэты час стварыў на сцэне шэраг самабытных характараў: Ігар Сахно ў «Зямным шчасці» З. Чарнышовай, Мішка Сук у «Ярасці» Я. Яноўскага, Першы міністр у «Казцы пра злых ілгуноў і чатырох смельчакоў» Ю. Праданава і Б. Брэва, Антон у «Спыніце Малахава!» В. Аграноўскага. У спектаклі «Дзікун», па стаўленым паводле Вальтэра, галоўную ролю правінцыяла па мянушцы Дзікун выконвае В. Агаян. Роля незвычайная, вымагае ад актёра дакладнай псіхалагічнай распрацоўкі характараў, выразнай пластыкі, эмацыянальнасці, умения перадаць яе сацыяльны план. А з гэтага, дарэчы, складаецца і само паняцце — прафесійны актёр. Сёння В. Агаян — сапраўдны прафесіянал, ён мае добрую падрыхтоўку і вялікія творчыя імпульсы для далейшага творчага росту. Актёр ён надзвычай арганічны. А калі дадаць, што ў яго выдатныя знешнія дадзеныя — спартыўная фігура, спрыт, выразны твар, маляўнічы голас, то ўсё гэта дае надзею, што ў тэатры вырастае сапраўды цікавая актёрская індывідуальнасць.

Ёсць у Бабруйску яшчэ адзін малады актёр, убачыўшы якога толькі адзін раз, не збытаеш ні з кім іншым. Прозвішча актёра — Аляксандр Парфяновіч. Тры гады назад ён скончыў факультэт культурна-асветніцкай работы ў нашым тэатральным інстытуце і папрасіўся ў тэатр. Яго прынялі і не памыліся. Высокі, нават вельмі высокі (недзе пад два метры!), хударлявы, з незвычайна рэзкай пластыкай, ён валодае каштоўным уменнем знаходзіць у характары героя якую-небудзь «ізіюмінку» і на гэтым будоваць

Артысты Л. Бархатава і В. Галец у ролях Нэлы і Васіля ў спектаклі Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя В. Дуніна-Марцінкевіча «І змоўклі птушкі...» па п'есе І. Шамякіна.

Фота А. ДЗМІТРЫЕВА

сцэнічны вобраз. Так, напрыклад, у спектаклі «Дзікун» ён паўстае настаяцелем дз Кэркабонам і пераканаўча перадае шэрацкі самавітага прадстаўніка «вышэйшага свету». Парадаксальна, але ў гэтай шэрай асобы — шэрае ханжства, шэрая хціваасць. Дз Кэркабон ходзіць надзьмуць, як індук па надворку, заклапочаны толькі тым, каб пра яго не падумалі што-небудзь «такое», неадведнае яго духоўнаму сану, а сам — зусім звычайная нікчэмнасць.

У спектаклі «Беражыцце белую птушку» М. Мірашнічэнка А. Парфяновіч выконвае ролю цынічна-семінарыста. Гэты персанаж з'яўляецца на сцэне толькі два разы, а запамінаецца не менш, чым некаторыя галоўныя персанажы. Чаму? Актёр знайшоў цікавую рысачку характараў цынічна: яго безнадзейную інтэлектуальную абмежаванасць. Ён слухае толькі сябе, размаўляе з сабой, павяжае выключна сябе. Уменне маладога актёра трапна гіпербалізаваць у сцэнічным вобра-

зе некаторыя характэрныя рысы, уласцівыя і сённяшнім «індыкам», робіць яго мастацтва сучасным, і, даручыце мне ўтылітарнасць, карысным. Бо прымушае задумвацца, судзіцца, ацэньваць штосці рэальна існуючае.

Разам з А. Парфяновічам у тэатр прыйшоў яго студэнцкі аднакашнік Васіль Галец. Зусім іншая індывідуальнасць! Найбольш выразна раскрылася яна ў спектаклі «Ярасць», дзе актёр упэўнена іграе сына Сямёна Каўрова. Выдатна праводзіць В. Галец сцэну, дзе яго герой расказвае пакаленняму бацьку казку аб грамадзянскай вайне. У спектаклі «Спыніце Малахава!» ён выконвае галоўную ролю — Андрэя Малахава. Тут актёр паказвае здольнасць правесці на сцэне мастацкае даследаванне псіхалагічных матываў, якія вядуць да злачынства. Назіральнасць спалучана з аналітычным паглыбленнем у сутнасць некалі супярэчлівай юнацкай натуры, а цяпер — адназначнай чалавечай асобы.

Віктар Арлоўскі... Калі толькі

ВЕРШЫ — 3 ПОЛЯ

Тамара ЖЭБІНА

Да яе, маладой, увішнай, па-вясковому здаровай жанчыны, вельмі лучацца словы Уладзіміра Маякоўскага: «Землю пошпешет, попишет стихи». Сапраўды, зямля і вершы для яе — радасць, песня, імкненне, бліскучая запаветная дарога. Жыве яна і працуе ў вёсцы Усцінавічы, а гэта адна з паліводчых брыгад саўгаса імя Калініна Краснапольскага раёна. Зямля тут — з лугамі і паллямі, з бусламі і салаўямі, з добрымі ўраджаямі бульбы, жыта і льну, які вырошчвае Тамара са сваімі сяброўкамі. У полі яна працуе, па дарозе ў поле альбо з поля стварае свае вершы. У яе няма чарнавікоў, на паперу кладзе «усё гатовае». Сама яна вельмі дакладна сказала пра тое, як ёй пішацца: «Стамлюся, вярнуся з поля, — і вершаў збіру бярэмца: у кожным — краёчак жыцця, у кожным — часціна сэрца». Не, створанае ёю — не самадзейнасць, не аматарства. Вершы Тамары Жэбінай — паэзія, пазначаная жывым пачуццём, жыццёвай устойлівасцю, народнай мудрасцю. У лепшых яе вершах — само жыццё, сагрэтае жаночай дабрывай і сардэчнасцю. І мне хочацца пазнаёміць чытачоў нашага штотыднёвіка з вершамі Тамары Жэбінай.

Аляксей ПЫСІН.

Выйду за сядзібу на святанні,
Дзе прайду, дзе пачакаю:
Запаветнае саё пачую,
А ці ў росах буйных адшукаю.
Ні хмарынкі, спіць зарнічка,
Не блукае ў небе бліскавічка.
Вось ужо ці чую, ці здаецца,
Песня на лужок расяны льецца,
Адзін кажа: «Трактарыстам
стану я».
Другі кажа: «Мне па сэрцайку
зямля».
Салавейкам заліваецца ў цішы:
«Ты пра песні, мама, вершы
напішы».
Хто — на Месяц, на Венеру, да
вышынь,
Не пушчу вас я, дзеткі,
удалачынь.
Дый навошта камяністы Месяц
нам,
Хопіць працы на зямлі маім
сынам.
Тут і прадзед, тут і дзед ваш,
дзедзі, жыві,

Рупна рукі да зямелькі
прылажыў.
Бацькі дбайны, працавіты,
маем плён;
Росцім жыта, росцім бульбу,
росцім лён.
Будзь гасцінна да дзяцей маіх,
зямля,
Вёска, вёска дарагая, ты — мая
сям'я.

З якіх, не ведаю, часін,
Ватрыска, ты мне стаў раднёю.
Не абмяноў каляін,
Іду, як роўная, з табою.
Непэўна, кожнаму сваё,
У кожнага свая дарога,
Адным — спакой і цішыня,
Другім — турботы ды трывога.
Каму — паеўнікі, падарункі,
Грабуйце і тое, што не трэба...
А мне — ямчэў бы галасок,
Ды сіняе свяціла неба.
А мне — каб шчырае сляцо
У чыёсці сэрцайка запала,
Ды так трымацца за жыццё,
Як дрэўца за зямлю — трывала.

Веды набываюць у «Ведях»

Кніжны магазін «Веды» — у самым цэнтры Магілёва. Спецыялізуецца ён на продажы палітычнай літаратуры. І заўсёды тут шматлюдна. Ля стэлажоў, дзе выстаўлены навінікі, можна убачыць прапагандыстаў і лектараў, студэнтаў, школьнікаў, проста аматараў добрай кнігі.
Тут, у магазіне, створаны клуб чытачоў «Чырвоны гваздзік», які трымае цесную сувязь з гарадскім таварыствам кнігалюбаў. Удзельнікі клуба займаюцца папулярызаваннем палітычнай літаратуры ва ўстановах, на прадпрыемствах, у інстытутах і школах горада, прапагандуюць яе па радыё, арганізуюць канферэнцыі чытачоў. Канферэнцыя па кнізе Леаніда Ільіча Брэжнева «Малая зямля» сабрала тысячную аўдыторыю і прайшла з вялікім поспехам.

На здымку: у гандлёвай зале магазіна «Веды».

Фота У. КРУКА.

Дастаткова было толькі глянуць на серабрыстую, з чырванай эмблемай, вокладку праграмы, як памяць вярнула многае. І таропкія, напружаныя гадзіны апошняй рэпетыцыі, строгую інтанацыю рэжысёрскай каманды: «Аркестр Салдатава — на сцэну!» І ўрачыстую велічнасць самога канцэрта, яго пачатак, калі святочныя покліч медных труб вітаў шматлікую аўдыторыю мінскага Палаца спорту. І параднае

прыдзірліва свае натруджаныя далоні. На пытанне пра нагучнасць дзвюх спраў рэагуе каратка: «Без музыкі — як гэта так?!» І шукае сярод інструментаў футаралы з саксафонам і кларнетам: «На рэпетыцыю!» Тут ён роўны сярод роўных, бо заснаваны нядаўна калектыў не падзяляецца на ветэранаў і пачаткоўцаў. І яшчэ таму, што аркестр — гэта заўсёды ўменне музыканта падпарадкаваць сваю індыві-

чыць яго барытон у аркестравай «аправе!». Пенсіянеру З. Міхалевічу, які называе сябе трубочам з 1933 года, не хочацца стаяць у баку ад перспектывага пачынення: «Музыкант ёсць музыкант. Нават калі ён ідзе на адпачынак, застаецца пачуццём прафесійнага абавязку. Хочацца іграць для людзей — але ж не ў кожны калектыў хочацца пайсці. У гэты аркестр прыйшоў з прыемнасцю. Тут усе — на ўзды-

Гармонія

шэсце праз залу духавікоў-аркестрантаў, і іх па-вайсковому падыгнутага, элігантнага дырыжора...

Духавы аркестр Магілёўскага вытворчага аб'яднання «Хімвалакно» імя У. І. Леніна выступаў як лаўрэат I-га Усесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных. Увогуле, у праграме таго вялікага канцэрта магілёўскія хімікі «адваявалі» не адзін радок: выходзілі на пляцоўку танцоры народнага ансамбля, ігралі і спявалі «Вясёлыя балалайкі», тройчы паяўляўся перад залай духавы аркестр пад кіраўніцтвам заслужанага дзеяча культуры БССР М. Салдатава. Тады магіляўчане, бадай, не чакалі хуткага прыбаўлення ў сваім артыстычным сямействе. Не здагадваліся, што, падзяліўшы фестывальны поспех разам з калектывам (які, да таго ж, атрымаў званне народнага), кіраўнік і дырыжор духавога аркестра праз няпоўны год пачне «нулявы цыкл» з новай групай музыкантаў-аматараў. Тады ідэя стварэння новага, не тыповага для самадзейнасці калектыва, якая не-не дый цешыла творчую фантазію Міхаіла Салдатава і яго аднадумцаў, здавалася фантастычнай. Трэба было як мінімум мець свой кут, інструменты, а потым ужо шукаць энтузіястаў-выканаўцаў.

Першая рэпетыцыя эстрадна-сімфанічнага аркестра Палаца культуры аб'яднання «Хімвалакно» зарэгістравана ў сёлетнім лютым. Неўзабаве калектыў ужо дзеляў канцэртную сцэну са знакамітымі артыстамі вобласці — лаўрэатамі і дыпламантамі агляду самадзейнага мастацтва — на адной з усесаюзных занальных нарад культуротнікаў. А ў верасні вёў цэлы канцэрт, якім вітала Магілёўшчына балгарскіх гасцей з поезда дружбы. Пачатак, гледзіцца, імклівы і варты старонняй увагі. Відзець, у «немаўляці» неблагія прафесійныя навыкі, калі давораюць яму такія пачэсныя і адказныя справы?..

«Сюды ідзе той, хто можа іграць. Вучыць гэтаму тут няма калі. Тут трэба слухаць і выконваць распараджэнні дырыжора. А корпацца ды блытацца ў нотах — лепш не прыходзь зусім!» Здавалася б, гэтыя катэгарычныя словы — ды ў «дэспатычныя» вусны кіраўніка. Але пачуць іх давалася ад радавога ўдзельніка эстрадна-сімфанічнага аркестра, токара У. Сінкевіча. Іграе ён больш чым 30 гадоў, хадзіў спецыяльнай адукацыі не мае: неяк само сабою павялося, з армейскага аркестра. Ад станка прыходзіць ён на рэпетыцыю, пакеплівае са сваёй будзённай вопраткі, аглядае

дуальнасць гармоніі ансамбля.

На рэпетыцыю спяшаюся і я: пабачыць людзей у справе — надзейны спосаб знаёмства. Ад мастацкага кіраўніка палаца В. Віннікава, таксама ўдзельніка новага калектыва, ведаю: іх, аркестрантаў, 38 чалавек (скрыпачная група мае аўтаномныя нумары як ансамбль, якім кіруе С. Салдатава). З імі выступаюць два жаночыя вакальныя квартэты і спевакі-салісты. Сярод іх — рабочыя і служачыя аб'яднання, педагогі музычнай школы № 3, вядомай у торадзе як «школа «Лаўсана»; штатныя работнікі палаца — зрэшты, магіляўчане розных прафесій.

Слухаю бесперабойны «спартыўны» пульс марша І. Дунаеўскага з кінафільма «Цырк»; прыглядаюся да саксафаністаў, якія са старанымі тварамі «выстройваюць» каварныя, няўстойлівыя храматызмы ва ўступу да семіянкаўскай «Расцвітай, Беларусь!». Назіраю плаўныя, поўныя экспрэсіі і грацыі рухі скрыпачнага ансамбля ў «Накцюрне» М. Тарывердзіева, зараджаюся ўсеагульнай, гарэзлівай і добра ўсмешкай, што нараджаецца ў мінуцы гучання вясёлых і папулярных эстрадных песень. Людзі рознай адукацыі, рознага прафесійнага асяроддзя, неадолькавыя па ўзросту, па манерах... Уцягнуўшыся ў рытм рэпетыцыі, яны робяць нечым вельмі падобныя між сабою. У іх «самадзейным» выканаўстве — дастаткова прафесійнага ўпэўненасць, на іх тварах — радасць калектыўнага музыцыравання, у іх асяроддзі — невытлумачальны дух сапраўднай інтэлігентнасці.

«Я скончыў музвучылішча, але потым змяніў спецыяльнасць, — гаворыць выкладчык матэматыкі бібліятэчнага тэхнікума У. Панулін. — Гадоў пяць не браў у рукі скрыпку — і засумаваў. Што ж, прафесію музыканта страціў. Але аркестр дапамагае не страціць усё. Цікавы рэпертуар, цікавыя людзі. А музыка і матэматыка — упэўнены, адно другое дапаўняе». Музработнік дзіцячага сада Б. Шульман прызначае: «Скончыла вучылішча, але мая работа са скрыпкой не звязана. Музыцыраваць дома — адно, і тут іграеш з нейкім асаблівым уздымам, жаданнем, задавальненнем...» Малады інжынер-механік, гітарыст А. Кускін быццам падхоплівае гэтую думку: «Адчуваеш сябе паўнацэнным музыкантам, бо прыходзіш не проста ў самадзейнасць, а ў калектыў высокага прафесійнага ўзроўня. Штодзённыя адміністрацыйныя клопаты не замяняюць наведвання сюды дырэктару рэстарана «Магілёў», лаўрэату ўсесаюзнага фестывалю М. Цягнію (як заўзятая і вольная гу-

ме, усе захоплены мастацтвам, заняткі наведваюць акуратна, над праграмай працуюць з цікавасцю. А калі ў аркестры парадак і няма раўнадушных — і прыём залы добры».

Калектыў — быццам лютэрска работы яго кіраўніка. У лютэрску гэтым бачыцца ўменне М. Салдатава «паставіць справу». Здольнасці арганізатара, вопыт педагога, аўтарытэт спецыяліста, прафесійная чуласць музыканта — усё, як кажуць, пры ім. Некалі ўзначальваў гарадскі сімфанічны аркестр, з якім на ВДНГ СССР атрымаў сярэбраны медаль. Пазней вывёў у лаўрэаты зводны духавы калектыў хімікаў. Ён, дырэктар той самай ДМШ № 3, арганізаваўшы цяпер новую супольнасць аматараў музыкі, актыўна сочыць за справай старых сяброў.

Удзельнікі эстрадна-сімфанічнага, з якімі давалася пагутарыць, з непадробнай павагай вымаўлялі імя кіраўніка, не хавалі ўдзячнасці за тое, што Міхаіл Мікалаевіч «адшукаў», «паклікаў», «прыцягнуў». А нешматслоўная перадрэпетыцыйная споведзь Салдатава карэспандэнту, яго прости, але пазбаўлены фамільярнасці, дзелавіты кантакт кіраўніка з выканаўцамі пераканалі, што тая павага, удзячнасць — узаемная: «Калектыў моцны. З ім можна працаваць, і працаваць цікава».

Зразумела, патрэбны час, каб дзесяткі індывідуальнасцей зліліся ў адзіны творчы арганізм. Тое-сёе і замінае гэтаму працэсу: новы Палац культуры выглядае ўражліва, але там да гэтага часу не скончаны будаўнічыя работы, і аркестр вымушаны шукаць часовых прытулкаў. Інструменты, ноты — на падлозе аднаго з кабінетаў. Замест рэпетыцыйнага класа — гулкае памяшканне танцзала. Якая далёкая мара: каб лёс наканаваў калектыў стаць урэшце базай народнай філармоніі, і які надзённы клопат: пашыць касцюмы, набыць некаторыя інструменты... У планах — падабраць канцэртны рэпертуар да 60-годдзя ВЛКСМ і да юбілею Беларусі, затым зрабіць 2 стабільныя праграмы, уключыўшы ў іх, акрамя чыста аркестравых пес і вакальных нумароў, выступленні эстрадна-танцавальнага ансамбля, канферанс; сустрэцца са слухачамі вобласці, а то і пабываць за межамі Магілёўшчыны.

Прыгадваецца: звонкія, рэзкаватыя трубы, «даваральны» тэмбр саксафона, празрыстае фартэп'янае асціната, сакавітасць віяланчэлей, свежыя галасы вакалістаў. І верыцца ў хуткую сустрэчу аркестра са сталічнай сцэнай.

С. БЕРАСЦЕНЬ

СЛОВА — ЗА МАЛАДЫМІ

У цёплым майскім дзень, калі зацвіталі сады, і шпакі весела мітусіліся, засяляючы старыя і новыя шпаноўні, пад самым дахам дванаццаціпаўрховага дома-прыгажунна, аглядалі новыя майстэрні маладых мастакоў Магілёва. За шырокімі, адчыненымі воннамі, далёка ўнізе, купаўся ў прамнях сонца горад, плыву, раствараўся ў прахалодным паветры пах фарбаў. Утульнымі і светлымі здаліся невялікія пакоі, дзверы якіх выходзілі ў адзін, цеснаваты калідор.

«Шпаноўня» — ласкава называлі майстэрні гаспадары, і назва прыжылася, кожны раз выклікаючы на тварах добрую ўсмешку.

Восем маладых графікаў — пціцера з іх яшчэ не з'яўляюцца членамі Саюза мастакоў — з дня ў дзень працуюць тут, не парушаючы цішыні. Прывольна тут марам, сталюць задумы. Мастакі рыхтуюцца да адказных рэспубліканскіх выставак напярэдні 60-годдзя Беларускай ССР і яе Кампартыі.

Восем маладых мастакоў, вострым розным індывідуальнасцям... Знаёмства нават з ненадворымі з іх дапамагае зразумець напрамак іх пошукаў, аддаленую мэту іх працы.

Барыс Первунінскіх... Графік-станкавіст. Вучань А. Кашуравіча і А. Мазалева, ён пачынаў свой творчы шлях на бу-

доўлі камбіната хімічнага валакна. «Лаўсанбуд» — на пачатку сямідзесятых гадоў гэта слова хваліла сэрцы і думкі моладзі. Малюнкi, акварэлі Барыса адразу прыцягнулі ўвагу — на лістах ажывалі падзеі, людзі будоўлі.

Верным гэтай тэме застаецца мастак і сёння. Створана вялікая серыя «Магілёўскі лаўсан», героі якой — тыя, хто працуе сёння ў аб'яднанні «Хіміваланко». А задумы клічуць наперад, думкам цесна на графічных лістах — і з'яўляюцца жывапісныя палотны, эскізы мазаічных роспісаў...

Зусім у іншым плане працуе Васіль Ерамею. Пазаштатны карэспандэнт газеты «Магілёўская праўда», ён па камандзіроўках рэдакцыі часта выязджае ў калгасы і саўгасы вобласці, робіць замалёўкі, штрыхавыя партрэты перадавікоў сельскай гаспадаркі. Стала традыцыяй — пераможцам сацыялістычнага спаборніцтва ўручаецца работа мастака. Тэхніка — гратаж. У апошні час — афорт, аквацінта.

У майстэрні — графічныя лісты з серыі «Піянеры-героі», партрэты механізатараў, над якімі ён працуе: камбайнер Павел Гарэлікаў, механізатар Яўген Котаў на ўборцы бульбы, лісты з серыі «Любімыя вобразы»...

Хочацца пазнаёміць яшчэ з адным маладым мастаком —

Васіль Ерамею.

Барыс Первунінскіх.

Міхаіл Казлоў.

Міхаілам Казловым. Зямля Магілёўшчыны, на якой ён нарадзіўся і вырас, жыве на яго палотнах. Міхаіл — жывапісец. Здаецца, з усіх фарбаў ён выбірае самыя яркія, самыя сакаўныя, і яны разліваюцца, ззяюць усімі адценнямі белаліовага — у пейзажах «Сабор Аляксандра Неўснага», «Дубровенка», блакітнага — калі ён расказвае пра Браслаўскія азёры, пра рэчку Віхру, чырвонага — калі ствараецца вобраз

Браслаўшчыны. Браслаўшчыны — таму што менавіта яе зямля сустранала мастакоў, якія па рэкамендацыі абласнога камітэта ЛКСМБ прыязджалі сюды ў творчую камандзіроўку. Плён гэтай паездкі — работы, ужо закончаныя і толькі яшчэ распачатыя...

Трое — з вялікага атрада, які ў хуткім часе папоўніць Магілёўскае аддзяленне Саюза мастакоў БССР. У гэтым годзе прыняты ў Саюз мастакоў Фё-

дар Кісялёў. Шмат працуюць, удзельнічаюць у шматлікіх выстаўках у горадзе Уладзіслаў Малахаў, Фёдар Ярошчанка, Мікалай Васіленка, Георгій Даніловіч, Аляксандр Ціткуў і іншыя.

Дапамога маладым, клопат пра іх творчы рост і духоўную сталасць... Гэта стала ўжо звыклым. Слова — за маладымі!

Т. МІКАЛАЕВА.

В. Ерамею. Партрэт механізатара Я. Котава (гратаж).

Б. Первунінскіх. Трасцільшчыцы. З серыі «Магілёўскі лаўсан».

М. Казлоў. Рэчка Віхра.

ХТО ПАЗАЛАЦІЎ САЛОМКУ?

Густав сін прыдняпроўскага бору. Сонечны вясновы дзень. Птушыная рознагалосіца. Асцярожна, нібы крадучыся, да дрэва падыходзіць жанчына.

Яна ўдыхае водарнае, ледзь не салодкае паветра. Ціха, блакітна і сонечна... Але думае жанчына не пра гэтую вяснавую звабу лесу, думае пра іншае: «А што, калі б гэты сонечны малюнак узнавіць сваімі рукамі?»

Яна — мастачка, працуе з саломкай. Гэта яе адзіны матэрыял. І вострыя бакавыя цыперы... Як жа ўсё гэта ўвасобіць, перадаць у хітрым узоры, спляценні, сагрэць душой і сэрцам? Зрэшты, не заўсёды так удаецца. А хочацца, каб атрымалася іменна так...

Няхітрая рэч — саломка. Звычайная зусім. Хіба толькі колер? Колер сонечных праменняў. Яна поміціла яго, колькі поміціла сабе. Кацярына Гаўрылаўна Арцёменка — мастачка Магілёўскай фабрыкі мастацкіх вырабаў — пранесла гэтае харавое праз усё жыццё. Кожны год у жніўны час яна разам з іншымі працуючыцамі фабрыкі выязджае ў поле — як даўней з сярпамі. Выдзяляюць ім участак жыта — густога, залатога і высокага. Шаргаюць вострыя сярпы, стаюць, ледзь не звяняць важкія каласы. Залатое вязьмо спрытна ахоплівае маладзёцкі стан снапа. Каласы адразу ж абразваюць са сцяблін, яны ідуць на абмалот. Салому ж сціскаюць у кулі і вязьць на фабрыку. А там саломіну да саломінік, каленца да каленца — увішна ды асцярожна перабіраюць яе спрытныя жаночыя рукі.

Як у кожнага мастака, ёсць у Кацярыны Арцёменкі любімыя работы. Як вострыя гэта, нядаўня. Называецца яна «Ля калодзежа». Глядзіш на гэты залаты саломкавы ўзор, і адразу згадваеш даўняе, вясковае... Калодзеж пасярэдзіне вёскі. Скрыпучы, натомлены журавель. І дзве ўвішныя суседкі. У доўгіх сукенках, у фартухах. Адна ўжо набрала вады, дру-

гая ловіць «дзюбу жураўля». І льецца між кабетамі зацікаўленая гаворка. Дзе ж, як не ля калодзежа, пагаварыць!..

У многіх магазінах рэспублікі і нават за межамі яе сёння можна сустрэць сувеніры з саломкі, выкананыя народнымі ўмельцамі з Магілёўскай фабрыкі мастацкіх вырабаў. Дасведчаны чалавек лёгка вылучыць у ліку іншых работ работы Кацярыны Арцёменкі.

«...У вас свой адметны почырк, — скажаў неяк ёй мастак Леанід Тарасаў. «Вось як, — здзівілася тады яна, — а пра гэта і не думала. Рабіла ды ўсё». Не думала яна і не марыла наогул аб тым, што будзе мастачыца, ды яшчэ з саломкі. Пачалося ўсё ў 1963 годзе, калі яна працавала на фабрыцы сакратаром-машыністкай. Нейка была дырэктар фабрыкі Зянкевіч заўважыла на стале сваёй сакратаркі вышыўку. Узор быў дужа цікавы: на белым палатне надта ж натуральна расцвітаў сланечнік, і ад яго, як ад сонца, ва ўсе бакі разліталіся залатыя праменні.

— Гэта вы так умеце, Каця? — здзіўлена запытала яна.

Сакратарка сумелася:

— Часам псуіу ніткі, — адказала жартам. А пасля дадала: — Каб вы пабачылі, як вышывае мая мама!

— Бабу, што ў нас прападае талент, — пажартавала тады дырэктар. І сур'ёзна задумалася. І аднойчы здзіўлена Кацярыну.

Неяк летнім днём адчыніліся дзверы прыёмнай. У пакой зайшла Зянкевіч, а за ёй — вясковы дзед у дзіўнай саломкавай кепцы. Дзед ні то здзіўлены, ні то разгублены. А дырэктар і пачала здра-зу:

— Каця, вострыя напаткала на базары чалавек добрага. Звярніце ўвагу на яго кепку. Яна з саломы, праўда ж? А саломка, гляньце, якая — золата самаз сапраўднае. Давайце паспрабуем і мы рабіць сякія-такія штукі з гэтага золата. Вы

гэтым зоймецеся, Каця. У вас атрымаецца, я ведаю.

І яна парашыла паспрабаваць. Настаўнікам быў дзед, умельства пераймала ў яго. Праз некалькі дзён Кацярына адправілася ў невялікую вёсачку пад Магілёвам. Стары пасвіў на берэзе Дняпра кароў, а сам, прысеўшы на траву, мастачыў. З усіх бакоў ён быў абкладзены роўнымі, стрункімі пучкамі саломкі. Перабіраў іх у пальцах, трымаў у зубах. І міжволі, як быццам сам сабой, плёўся ў яго руках залатыя кошкі. Арцёменка сачыла за пальцамі старога і ледзь паспявала лавіць іх рухі. Яна чамусьці падумала тады, што ёй ніколі не асвоіць гэту справу, што тут патрэбны нейкі асаблівы дар. Стары паказаў і растлумачыў ёй, як абыходзіцца з саломкай, а яна паспрабавала звязаць з яе сумачкай. Доўга з гэтага нічога не атрымлівалася, а потым — сумка звязалася. І захацелася ёй стварыць што-небудзь арыгінальнае, каларытнае. Думаць доўга не давалася. Нейка ўключыла радыё, а там якраз перадавалі спектакль па п'есе Віталія Вольскага «Несцерка». «А што, — падумала яна, — зраблю з саломкі Несцерку». Потым уся фабрыка, як на чужым, ішла дзівіцца на незвычайную постаць з саломкі. Несцерка атрымаўся вясёлы, энергічны, у лапцах, штаны латаныя. А латкі тыя з лаўсану тутэйшага. Так што бывалы героі ў некаторай меры атрымаўся сучасным.

Праз колькі дзён у яе на стале была яшчэ адна рэч. Гэта быў ужо сапраўдны твор мастацтва. Цэлая кампазіцыя. У вясковай хаце стаіць вялізная калыска, а ў калысцы — шасцера дзяцей.

Твор гэты быў зацверджаны на мастацкім савеце. З таго часу Кацярына Арцёменка і працуе ў сувенірным цэху фабрыкі. А да жанчыны тым часам прыйшла і слава. Вырабы яе і паплекніц па працы Любы Філіпавай, Тамары Эдэльштэйн карыстаюцца вялікім попы-

там і ў рэспубліцы, і ў краіне, і за мяжой. Вось і нядаўна партыя іх вырабаў была адпраўлена ў Амерыку. Шэсць разоў Кацярына Гаўрылаўна была ўдзельніцай Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР, тройчы ўзнагароджвалася бронзавым медалём выстаўкі. Яшчэ і цяпер яна жыве ўспамінамі хвалоўнага дня, калі ёй уручылі за прыкладную працу ордэн «Знак Пашаны».

Такія вострыя людзі працуюць на Магілёўскай фабрыцы мастацкіх вырабаў. Не адна яна, а ўвесь ледзь не тысячны калектыў стварае славу прадпрыемству. А калектыў тут амаль маладзёжны. На фабрыцы 540 камсамольцаў. У мастацкіх промыслах занята 447 чалавек. Людзі працуюць, думаюць і шукаюць. Скажам, у мінулым годзе яны бралі абавязальства сваёй 60 відаў новых вырабаў, а асвоілі — 98.

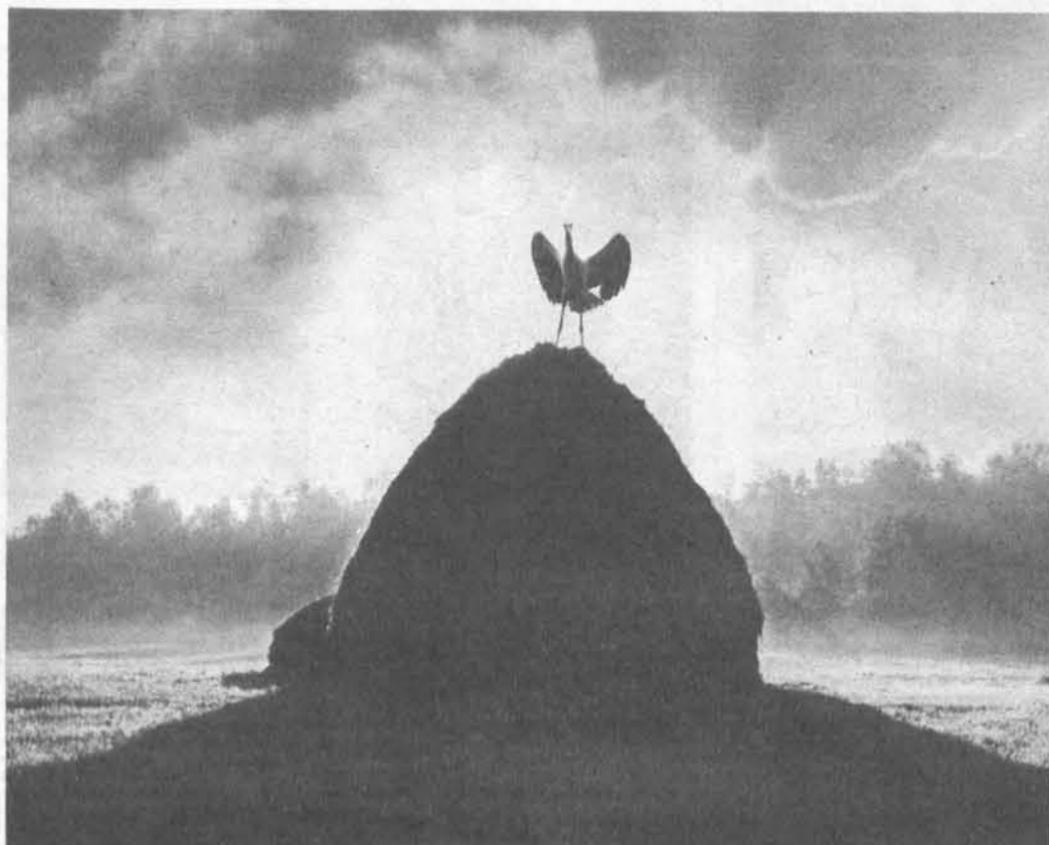
...Гэты цэх пакліча вас да сябе, каб вы і не хацелі таго. Тут сапраўды творацца дзівосы, творацца яны ў дрэве і ў тым жа золаце саломы.

Светлавалася жанчына з заклапочаным тварам варожыць над саломкай. Яна нічога не заўважае, акрамя саломкі, а пальцы яе быццам размаўляюць з блішчатымі залатымі спіцамі. Гэта — Кацярына Арцёменка. А вострыя яе работы — «Гарніст», «Барабаншчык», «Трубач рэвалюцыі», фігуркі розных звяроў.

Фабрыка шукае новыя формы, новыя малюнкi. Зараз тут думаюць над сувенірамі да Алімпіяды-80. Шукае і Кацярына Арцёменка. І чым не знаходка — фігура штангіста, якую яна выканала з саломкі! Зусім не проста было выявіць у саломе і велічнасць фігуры, і напружанасць. Над гэтым сувенірам яна працавала доўга. Убачыць, знайсці малюнак у яе справе — яшчэ не ўсё. Бывае, адшуквае яго, уявіць усё да драбніц, а востра мецца за справу — не слухаюцца рукі. Многае, вельмі многае залежыць тут ад рук. Вунь як бегаюць яны, рукі ў Арцёменкі, нібы гавораць. Залатыя рукі вядуць маўкліваю гаворку з залатой саломкай.

К. КАМЕЙША.

ЦІХА ЖЫВУЦЬ ПАЭТЫ

Канец лета.

Фота П. ЦШКОУСКАГА.

Ёсць край, дзе Сож лагодна шыецца паміж бароў, палёў, лугоў, нетаропка падмывае чэрыкаўскія і крычаўскія стромы. Пабыць там заўжды ахвота. І калі Сож выліваецца з берагоў, а птушкі, яшчэ не сеўшы ў гнёзды, шалеюць ад спеваў, і калі на свежых разорах піруюць гракі, усім сваім крыклівым застоллем ганяючыся за трактарамі, і калі звяняць косы ў лугах, і калі з аднаго боку ад палывой дарогі звонкім коласам трымціць сцяна даспелага жыта, а з другога боку камбайн ужо вядзе загон, рупліва, ашчадна прымае ад зямлі яе залаты дар. А калі не выдасца пабыць там, ні ўвесну, ні ўлетку? Як сёлета. Што запоўніць у душы той засека, які павінна была запоўніць сустрэча з жывым бацькавым кутам? Ці ёсць яно, штосьці?..

У рукі трапляе кніга — новая, свежая, толькі з друкарскіх машын. У ёй — радкі.

Ёсць гарадок паміж бароў, А ў ім нябачны з берагоў І кручаў Сожа, быццам

Кахайны Роў.
Вось яно...

І ўжо зусім блізка бачыш свой малы, драўляны, абсыпаны садамі, надзвычай ціхі Чэрыкаў, знаёмы роў — след карозіі дзікіх прыродных сіл, як сказаў бы падручнік па географіі, — адчуваеш сябе на свежай яго глыбіні, дзе пятляе сцяжына, забытая разгулам траў, кветак, кустоў калакалушы і бэзу, дзе не змаўкаюць салаўі і пчолы. І здзіўляешся, як справядліва паэт апатэтызаваў твой роў, Кахайны Роў, звычайны роў, захапляешся вышнёю яго пачуцця, чысцінёю яго погляду на звычайны зямны куток. І чуюш маці:

— Помню, сыноч, як мы дзецьмі ганялі туды кароў. Там травы-травы стаялі, адны кветачкі. А то, бывала, ідэш тым ровам ад Сожа, утомішся, сядзеш пад вярбою, з крыніцы нап'ешся, якую птушачку паслушаеш. А то, як падраслі, ужо дзяўчатамі...
І здаецца, што не паэт, не

Віктар ХАЎРАТОВІЧ

Радкі пра хлеб

Кавалак хлеба — на зямлі
Падэзваю размяты!..
Смыляць ад крыўды мазалі,
Бы накіп рук шурпатых.

Забылі пайкі і каржы...
А хто не ведаў, помні:
Скарынкай кожнай даражы:
Яна — з жытнёвых промняў.

Яна — з нялёгкай баразны,
Людскім палітай потам,
Яна — ад нашай сівізны,
Бяссоння і клопотаў.

Зярнятка кожнае — сляза,
Як боль, як радасць свята.
Любоў у снап які звязача
Да сейбітаў-аратых?..

Радкі натхнёныя пазм,
Услаўце дзень будзённы
І чорны хлеб, які я ем, —
Святы наш хлеб надзённы!

Каўказу

Прывітаеца Герою Савецкага Саюза Асману Касаеў, камандзіру партызанскага атрада, які дзейнічаў у Вялікай радзе.
Жыве ў маім Прыдзруцкім краі,
Ва ўдзячнай памяці людской

Каўказа сын — Асман Касаеў,
Зямлі савецкае герой.

Аб ім гамоніць бор хваёвы,
Спявае рэквіем рака...
Тут на адплату ў час суровы
Хадзіў з байцамі кампалка.

Вартуюць цішу абеліскі,
Дзе жорсткі бой кіпеў не раз...
Паклон табе за сына нізкі,
Далёкі сонечны Каўказ.

Паклон табе ад Беларусі,
Ляснога краю партызан,
Дзе поплец з братам
беларусам
Граміў чужынцаў твой Асман.

За горы паў магіляўчанін,
За Прыдняпроўе — асецін.
Былі ў душы і за плячамі
Адна зямля і боль адзін.

Аднолькава смелелі раны
Пад Сталінградам і Масквой.
Братэрства наша гартавана
Супольнай дружбай і крывёй.

... Мне бачны горныя вяршыні
З маёй старонкі ля Дняпра,
Дзе аблівае журавіны
Чырвоным полымем зара.

Дзе песню вольная бярозка
Пяе пра горнага арла,
Імя героя ў назву вёска
На памяць вечную ўзяла.

Змітро МАРОЗАЎ

Жыты даспелымі валкамі
На ржышча колкае ляглі,
Пляюць пад дужымі рукамі
Камбайнаў чуйныя рулі.
Пакуль жніў ісці палямі,
Камбайнам ткаць валкоў жытво,
І словы спелымі радкамі
Пральюцца ў вершы пра жніво.

Ралля вясною прagne цеплыні.
Жаўрун — высокага блакіту
чысціні,
Зярнятка — новага парастка
нараджэння,
Я — ачышчэння!

Тваёй рукой спавітае дзіця
Дачка — маленькі скрутачак
жыцця,
Дачка — твой боль, бяссонніца
і сны,
Святло твае жаночае вясны.
І словы ўсхваляваныя твае:
«...Нібы чарнічкі, вочкі ў яе».

Пад спеў завей, лад ціхі шэпт
лісця
Хай спіць спакойна кожнае
дзіця,
Спавітае жаночаю рукой.
Вайне не быць. Мы зберажом
спакоей.

Зіма. Мароз. Снягі. Завей.
Вясна. Цяпло. Вада. Лілеі...
Усё змяняецца бясконца!
За ноччу — дзень, за цемрай —
сонца,
За пакаленнем — пакаленне.
За чалавекам — чалавек.
І толькі з жытняга насення
Нязменна — колас. З веку
ў век.

Пакуль што сярод галасоў
малых
Не чуецца голас мой...
Зярняці таксама патрэбны
гады,
Каб стаць збажыной.

ЗАЧАРАВАНЫЯ ТАНЦАМ

Высокі гонар прадстаўляць савецкае самадзейнае мастацтва на міжнародным фестывалі «Рабочае юнацтва», які праводзіцца штогод у Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, выпад сёлета артыстам народнага ансамбля танца Магілёўскага завода штучнага валанна імя Нуйбышава. Вядомы ў рэспубліцы танцавальныя калектывы і раней былі на гастролях у ГДР. Але гэтая паездка была асабліва багатая на канцэрты, сустрэчы з сябрамі з Балгарыі, Венгрыі, Польшчы, з якімі пазнаёмліліся ў час сваіх папярэдніх выступленняў у братніх краінах.

Два тыдні працягвалася свята мастацкай творчасці маладых рабочых сацыялістычных краін. Амаль кожны дзень ансамбль з Магілёва выступаў з самастойнай канцэртнай праграмай у розных гарадах: Берліне, Патсдаме, Зуле, Герэ, Брандэнбургу. І ўсюды яго гарача віталі глядачы, якім ён шчодро дарыў радасць, добры настрой, знаёміў з рускімі і беларускімі народнымі танцамі, харэаграфічнымі кампазіцыямі, створанымі пад кіраўніцтвам лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, заслужанага дзеяча культуры БССР М. Кіранозава. Галоўны прыз — вялікі залаты медаль — заваяваў калектыв на фестывалі. Ён папоўніў калекцыю шматлікіх узнагарод, якіх ансамбль быў удастоены за доўгае жыццё.

Невялікі танцавальны калектыв завода раней нічым не вызначыўся. Аднойчы ён запрасіў на пастаноўку «Салдацкай пляска» галоўнага балетмайстра ансамбля песні і танца Беларускай ваеннай акадэміі М. Кіранозава. З таго часу цесная дружба з'яднала чалавека, усё жыццё якога было аддадзена танцу, з заводскімі самадзейнымі артыстамі. Дэмабілізаваўшыся з арміі, ён стаў кіраўніком ансамбля.

Мінула з той пары 16 год. Яшчэ танцуюць у ансамблі людзі, што прыйшлі ў яго напачат-

кны ўступалі месца другім аматарам, больш патрабавальным да сваёй творчасці. Толькі ансамбль завода штучнага валанна па-ранейшаму не толькі не здае мастацкіх пазіцый, але ўвесь час знаходзіцца ў творчым пошуку. Увесь час жывуць у яго выкананні славетны «Рускі танец», «Лявоніха», «Салдацкая пляска». Паўтары тысячы разоў паказаны яны на сцэне.

Вось адзін з ветэранаў ансамбля — інжынер завода Міхаіл Селядцоў. Ён прыйшоў у калектыв, калі яшчэ вучыўся ў фабрычна-заводскім вучылішчы. Потым завочна скончыў тэхнікум, інытут. Зусім нядаўна слобры з ансамбля ўрачыста адзначылі 25-гадовы творчы юбілей самадзейнага артыста, паднеслі яму каштоўны падарунак, пажадалі доўгага жыцця ў танцы.

— Раней, чым прыйдзе на маё месца сын, што займаецца ў харэаграфічнай студыі, калектыв не іну, — усміхнуўся Міхаіл.

Ён не адзін у калектыве, наго называюць ветэранам. У дзіцячым калектыве пачынала дружбу з танцам лабарантка Ала Жылавачын. Вернасьць ансамблю яна захавала і тады, калі стала маці дваіх дзяцей. Сямігадовага сына Дзімку таксама прывяла ў дзіцячы ансамбль «Радасць», якому нядаўна прысвоена званне народнага.

Цяпер аснову танцавальнага калектыву складаюць выпускнікі студыі. У іх добрая музычная і харэаграфічная падрыхтоўка, якую яны прайшлі пад кіраўніцтвам балетмайстра Э. Кіранозава, педагогаў Г. Глухавай, Н. Бушляковай, В. Бальцова. Яны зразумелі чудаўны свет народнага танца, палюбілі яго.

Многа здольных юнакоў і дзяўчат у ансамблі. Лабаранткі Валіціна Казлова, Надзея Варута, тэхнік-будульнік Людміла Волкава, студэнтка Наталля Дамаскіна, Барыс Пехцераў, інжынер аддзела галоўнага механіка Барыс Дра-

ку. Яшчэ ёсць у рэпертуары калектыву харэаграфічныя творы, з пастаноўкі якіх пачыналася яго біяграфія. Але напружаная вучоба ў студыі, створанай спецыяльна для падрыхтоўкі танцораў, далучыла да калектыву сотні юнакоў і дзяўчат, адкрыла ім дарогу ў мастацкую творчасць.

Цяпер у Магілёве ўзлеўна гароца, што ансамбль хімікаў паспрыў развіццю ў горадзе і вобласці мастацтва танца. Падобныя калектывы з'явіліся ў дамах культуры многіх прадпрыемстваў. Яны спаборнічалі з кіранозаўцамі, імкнуліся стаць упоравень, дасягнуць таго выканаўчага майстэрства, якім валодаюць хімікі. Некаторым з іх удавалася заслужыць прызнанне глядачоў, ганаровыя званні, потым

нін і іншыя яго ўдзельнікі зачараваны танцам, аддадзены яму бязмежна. Некаторыя з іх нават свае адпачынкі праводзяць у гастрольных паездках, якіх у калектыве няма. Кіранозаўцам знаёмы сцэны Масквы, Ленінграда, Кіева, Рыгі, Вільнюса, Таліна, многіх іншых гарадоў краіны. Яны часта выступаюць у сельскіх клубках і дамах культуры Магілёўшчыны, дапамагаюць сваім вясновым колегам па мастацтву...

Канікулаў у ансамбля сёлета не было. Вярнуўшыся з замежнай паездкі, ён удзельнічае ў шматлікіх канцэртах, рытуе новыя харэаграфічныя пастаноўкі, прысвечаныя юбілею рэспублікі.

У. ЧЭПІКАУ.

внжны радок, а голас маці выдзе далей: «З былых часоў, з былых вякоў таіў і шанаваў люблю, на шлюбны ложак вянных вёў Каханы Роў...»

І ўсё — у аднае песні: жыццё і верш, матчын успамін і прадчуванне сваёй сустрэчы з родным кутам, з Сожам. А паэт?..

Бачу яго такім, як аднойчы.

У тое лета я працаваў у чэркаўскай раённай газеце, а ён, наш зямляк, наезджаў да нас у раёнку з абласной «Магілёўскай праўды». І вась аднойчы мы ўскочылі ў кузаў старэнькага грузавіка і — праз Сож, у лес. Знайшлі даспелы бор, падсочку, рабочага са стругам на падсочных жывіцы. Мне быў патрэбны «матэрыял» для раёнкі, тэрмінова ў нумар — мы тады кожны радок бралі тэрмінова ў нумар, — і я вёў размову з рабочым, а скончыў, аглядаюся — дзе ж мой спадарожнік? Я туды, я сюды, а ён стаіць пад сасною амаль побач, нячутны і непрыкметны, курчыць, схіліўшы галаву, звесціўшы чуб, угледзеўшыся ў кніжку сівога моху. Тая ж сіхая постаць, што ў лесуна, збіральніка жывіцы. Абодва — лесуны. Ці абодва паэты?

А можа, творчы чалавек і павінен жыць вась гэтак — ціха, агубіўшыся для старонняга во-

ка ў прыродзе? Можа, толькі цішыня і ведае слова, адпаведнае высокаму пачуццю?

Ёсць на свеце мой алень,
Ёсць і гэткае маленне:
Будзь заўсёды у аленя,
Цёмны мох і светлы Дзень!

Бо вась гэтакім, ціхім у прыродзе, бачу і дзеда Ягора, яшчэ аднаго свайго земляка, вялікага паэта. Ён жыў у вёсцы Мірагошч, пад Чэрыкавам, на самым беразе Сожа. Усё жыццё араў зямлю, даглядаў жывёлу і сады, лавіў рыбу, не вывёў на паперы ніводнае рыфмы, але не аднаму мне даў урокі самай высокай паэзіі.

Лета. Ноч. На беразе Сожа на ўзлеску ля вогнішча. Ціша-ціша, ані лісця не шаляхнеца на дрэве. І вада ціхая-ціхая. Грудзьмі і рукамі аблётшыся на вясло, дзед Ягор стаіць ціха, як нежывы. Мне здаецца, што спіць, стоячы. А ён раптам пытаецца:

— Чуеш?..
— Што? — не разумею я.
— Прыроду чуеш?
А я нічога не чую, ані гуку.
Кажу нясмела:
— Ціха...
А ён цяжка, душою перахва-рэўшы, уздыхае:
— Эх, калі б я быў паэтам!..
Вось напісаў бы кнігу! Як прырода ўсю ночку працуе...
Незабыўны ўрок.

Увесну пашанцавала быць яшчэ ў адным кутку Магілёўшчыны — у слаўным калгасе «Рассвет». Прыехаў туды з самаўпэўнена-шумным натоўпам кіншчыкаў (гэтак іх называлі ў вёсцы). І было тако: сядзяць у хаце Фядосі Фёдараўны Кісялёвай, вядомай расветаўскай герані, рэжысёр і гаспадыня — ідзе бяседа, пад магнітафон. Хвалючыся, падмашыню проста, па-старэчы мудра старая гартае сваё жыццё, успамінае не толькі радаснае, але і цяжкое:

— Быў муж, былі тры браты, усе паклалі галовы на вайне. Сястра гарэла, дзеткі яе абгарэлі, як немцы вёску палілі. Я цялая засталася. Узяла на свае рукі сястрыных дзяцей, хоць і сваіх двое, дзве дзяўчынкі. А хаты ж і ў мяне не было, згарэла. Ужо як вайна скончылася, пабяру, бывала, усіх чатырох, павяду ў школу. Трэба рэчачку перайсці, а вада халодная, аж зубы ляскочуць. А боты адны. Дык я адну дочаньку ў тые боты пастаўлю, перавяду, пасля з ботамі вярнуся, другую перавяду, трэцюю. Гэтак усе ўпяцх і дабяжым да школы ў адных ботах...

Нервова варушацца вусікі ў рэжысёра. Не ад тых перажыванняў, якія давялося спазнаць

Фядосі Фёдараўне, зусім не — ад нежадання слухаць старэчую споведзь. Не тое старая кажа?

— Вы мне што-небудзь светлае... Ну... вась за што атрыма-лі Героя Працы?

Яна і пра гэта сказаць, рада:

— За каровак. Я ж іх як дзетак сваіх глядзела. Каб хоць адно цялятка, бывала, не выхадзіць, дык жа гэта тое самае, што дзіця роднае страціць. За кожнае схварэю, бывала. Во, бачыце, якія ў мяне ад таго часу пальцы... Чорныя, як галавешкі.

Яна яму паказвае свае рукі, а ён ад іх адварнуўся, глядзіць у акно ў неба, быццам там, у небе, шукае чарговае пытанне да старой.

— Вам колькі гадоў? — пытаецца.

— А пад семдзесят.
Можа, яшчэ працуеце ў калгасе?

— А як жа, дзетачка? У мяне хоць і персанальная, саюзная, але ж без работы і дня не пражыву.

Рэжысёр цяжка ўздыхнуў: што рабіць са старой? На трактар яе не пасадзіш, на камбайн не пасадзіш, а з капачом на бураках — не сучасны пейзаж.

Век тэхнікі, НТР, а яна...

І вась — прагляд тэлефільма. На экране — вясёлыя дзяўчаты ў дарагіх сучасных сукенках, кветкі, спартсмены-веласіпедысты, казачны палац, сталічных артыстаў вітаюць хлебам-соллю ў калгасе, а Фядосі Фёдараўны... няма. Ча-му?..

Рэжысёр разводзіць рукамі:
— Не ўманціравалася «старушка»...

Падумалася: значыць, не зразумеў ты, маэстра, ні чалавека, ні яго душы, ні яго жыцця, а ўзяўся здымаць фільм пра зямлю, калгас, людзей.

Светлыя, чыстыя, багатыя душы ў маіх землякоў. Усё — ад зямлі, ад працы, ад перажытага. І як шкада бывае, што свет мала пра іх ведае, што калі і бяромся раскажаць пра іх свету, дык часам атрымліваецца, як у таго рэжысёра — не ведаем, што рабіць з іх народнай моваю, з іх душамі, з іх чорнымі ад зямлі рукамі.

І тады ўспомніш дакор любімага паэта:

Крылы мы даўно сабе зрабілі —
Столькі ў нас крылатае радні!..
Мітусні ж занадта вераб'інай,
Салаўінай мала дабрні.

Віктар КАРАМАЗАУ.

ПРЫГАЖЭЦЬ ГАРАДАМ І ВЁСКАМ

У Магілёўскай вобласці праведзена значная работа па комплекснаму развіццю гарадоў і вёсак і павышэнню ўзроўню архітэктуры і горадабудаўніцтва. Своечасова і якасна распрацаваныя схема раённай планіроўкі вобласці, генеральныя планы населеных пунктаў, праекты забудовы іх цэнтраў, жылых раёнаў і мікрараёнаў мелі вялікае значэнне для іх рэканструкцыі і комплекснага развіцця. Праектныя рашэнні, закладзеныя ў гэтых дакументах, у многіх выпадках былі асновай для размяшчэння прамысловых і сельскагаспадарчых аб'ектаў, жыллёвага і культурна-бытавога будаўніцтва. Так, за рацыянальныя аб'ёмна-планіровачныя рашэнні і архітэктурна-мастацкія якасці неаднойчы адзначалася забудова Магілёўскага камбіната сінтэтычнага валакна імя Леніна. Загэда распрацаваны генеральны план Касцюковічаў дазволіў размясціць тут Беларускі цэментны завод і спраектаваць у комплексе аб'екты жыллёва-грамадзянскага будаўніцтва, інжынерных сетак і камунікацый для прадпрыемства. Разам з іншымі праектнымі інстытутамі краіны ў праектаванні ўдзельнічаў і інстытут «Магілёўграмадзянпраект».

Прадугледжаны вялікія работы па карэннай перабудове вёскі. Павелічэнне дзяржаўных капітальных укладанняў у сельскую гаспадарку, доўгатэрміновае крэдытаванне, выдаткаванне неабходных будаўнічых матэрыялаў, рост заробочнай платы калгаснікаў і рабочых саўгасаў спрыяе ажыццяўленню пастаўленых задач. Толькі за мінулыя пяцігодку было распрацавана сто трыццаць праектаў

планіроўкі цэнтральных сядзіб саўгасаў і калгасаў, пабудавана звыш пятнаццаці тысяч кватэр, шэсцьдзесят тры школы, а таксама дзіцячыя дашкольныя ўстановы, клубы і дамы культуры, паліклінікі, камбінаты бытавых паслуг, магазіны. А яшчэ — Прыдняпроўская і Круглянская птушкафабрыкі, малочна-таварныя фермы, рамонтныя майстэрні, станцыі тэхнічнага абслугоўвання аўтамашын, склады. Пракладзены дарогі да 130 цэнтральных сядзіб, пабудаваны 502 кіламетры водаправодных і 49 кіламетраў каналізацыйных сетак.

Працягвалася эксперыментальна-паказальнае будаўніцтва ў саўгасе «Леніна» Горацкага раёна. Тут не проста ўзводзяцца жылыя дамы з палешанай планіроўкай кватэр, якія ўлічваюць асаблівасці быту сельскіх працаўнікоў, але і ўпершыню ажыццяўляецца комплексная забудова населенага пункта, вырашаюцца не толькі планіровачныя, але і аб'ёмна-прасторавыя, архітэктурна-мастацкія і эксплуатацыйныя пытанні.

Забудова і ўпарадкаванне сельскіх населеных пунктаў вядзецца згодна з генеральнымі планами, праектамі і схемамі планіровак; праектаваны і будаўніцтва жылых, культурна-бытавых аб'ектаў — па тыпавых, паўторна-ўжываемых і індывідуальных праектах. Якасць забудовы паляпшаецца з году ў год. Сёння многія з населеных пунктаў набываюць выгляд гарадскіх пасёлкаў.

Пра будаўніцтва цэнтральных сядзіб саўгаса «Леніна» і ордэ-

Дзіцячы сад у Вараніно.

на Леніна калгаса «Рассвет» імя К. П. Арлоўскага наўрад ці ёсць патрэба гаварыць. Па выніках Усесаюзнага агляду-конкурсу на лепшую забудову і ўпарадкаванне саўгасных і калгасных пасёлкаў яны ўзнагароджаны дыпламамі ВДНГ СССР.

Зараз да чарговага тура рыхтуюцца яшчэ сем пасёлкаў. Хоць і расказаць пра адзін з іх — Вараніно. Пасёлак — цэнтральная сядзіба аднайменнага племсаўгаса ў Быхаўскім раёне — зусім недалёка ад магістралі, якая нібыта прыпыняецца тут, на развілцы, перад помнікам Герою Савецкага Саюза Ф. Смалячкова, які нарадзіўся паблізу, у вёсцы Падгор'е. Лес расступаецца, даючы месца пасёлку. Расступаецца, але не адступае. Двухпавярховыя камяніцы, акружаныя бярозамі, нагадваюць белакаменныя палацы. Своеасаблівым цэнтрам сядзіб з'яўляецца гандлёвы цэнтр, пабудаваны паўкругам. А насупраць, цераз вуліцу, патамае ў зеляніне незвычайны

дзіцячы сад — чатыры асобныя будынкi (для розных груп дзяцей) злучаны галерэямі і ўяўляюць сабой цікавыя архітэктурны ансамбль.

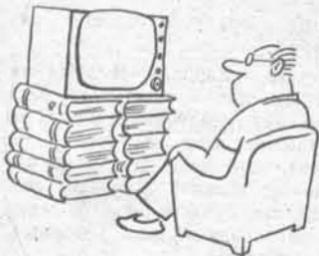
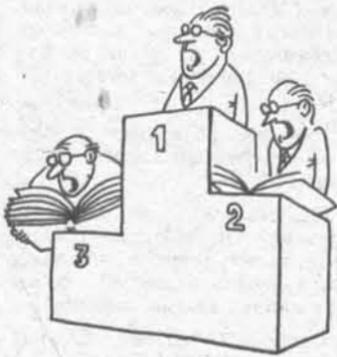
І такіх пасёлкаў, як Вараніно, усё больш. У адпаведнасці з распрацаванай у 1975 годзе інстытутам «БелНДІграсельбуд» схемай раённай планіроўкі Магілёўскай вобласці прызначаны да перспектыўнага развіцця чатырыста шэсцьдзесят адзін населены пункт — замест раней прадугледжаных дзевяцісот дванаццаці. Гэта дае магчымасць больш актыўна пераходзіць да комплекснага вытворчага, жыллёвага і культурна-бытавога будаўніцтва. Зараз такое будаўніцтва ажыццяўляецца больш чым у сямідзесяці сельскіх населеных пунктах вобласці. Вялікую работу па праектаванні, забудове і добраўпарадкаванні іх праводзяць інстытуты «БелНДІграсельбуд», «Магілёўграмадзянпраект», магілёўскія філіялы інстытутаў «Белкалгаспраект», «Сельгастэхпраект» і «Белкаапраект».

У гэтай пяцігодцы адкарэктываваны і зацверджаны Саветам Міністраў БССР генеральны план забудовы горада Бабруйска разам з праектам планіроўкі прыгараднай зоны, планы Асіповічаў і Крычава. Распрацаваны генеральныя планы гарадоў Чавусы, Шклоў, рабочых пасёлкаў Глуша, Градзянка і інш., праект планіроўкі рэспубліканскай зоны адпачынку «Слаўгарад».

З году ў год прыгажэць нашым гарадам і вёскам, і працэс гэты, хоць і паступовы, але незваротны.

І. ГАПОНАУ,
начальнік упраўлення па будаўніцтву і архітэктуры Магілёўскай вобласці, заслужаны будаўнік БССР.

ДЗІВАК - ЧАЛАВЕК...

Мал. М. РУДКОЎСКАГА.

Ля Парнаскай гары

Аднойчы розныя зьяры
К Парнаскай рушылі гары.
Непаваротлівы Мядзведзь
Тыхціць, ды як ён кажа, прэць.
Глядзіць на розных на зьяроў—
На бегемотаў і сланоў.
Ажно ён лапамі развёў,
Убачыўшы тут салаўёў,
І наваліўся на калібры:
— Малога, птушка, ты калібру...
Вось маманты раней жылі,
Дык на ўвесь свет яны раўлі.
Высока браць умелі ноты,
Спявалі лепш за Бегемота.
Мядзведзь убачыць можна
часам
На сцэнцы, што вядзе к
Парнасу.

Байкапісец Лука

— Што пішаш новага, Лука?
— Усё пра тое, пра Ваўка...
— Ды заірні ты ў лес, Лука,
Таго Ваўка даўно няма.
Г. ЗОТАЎ.

БЕРАЖЫ РАГАТАЛЬНІК...

Яська Брандаўс вельмі любіў прыгожыя словы. Карыстаючыся правамі стыльрэдактара, ставіў іх у загаловкі і падзагаловкі, у артыкулы супрацоўнікаў рэдакцыі і ў пісьмы чытачоў. З даўносьці і без даўносьці. І аж выцінаўся, каб размаўляць і ў застоллі на мове свайго «Свяцільніка». Аж пакуль...

Дадому вярнуўся запылены і змораны.

— Натуля, будзем вытвараць абеді!
— Што гэта ты там сёння вытвараеш ці прывтвараешся?
— Хутчэй, а то пайду ў ядальню.
— У сталойку, ці што? — здзівілася жонка.
— Давай «другі хлеб»!
— Ты ж яшчэ першага не бачыў. З булачнай прынесла. Цёпленькі.
— Клубні, кажу, ясьці!
— Якія такія клубні?
— Што растуць на бульбяных плантацыях!
— А божа ж ты мой, дзе ж ты тая плантацыя ці плантатару бачыў, гэта на калгасным полі, ці што?
— На калгасным ці на саўгасным. Галодны я!
— Куды ж гэта цябе насіла?
— Уласнымі вачамі назіраў, як стэпавыя караблі пляжылі на-
ралева. Рэвалюцыя думкі!
— Каралі — гэта ў Англіі? І там рэвалюцыя? А стэпы? Гэта ў Казахстане?
— У калгасе «Чырвоны факел» у зьяне Ганны Пастуховай пераабсталівалі збожжавыя камбайны на ўборку кукурузы на сі-
лас. Зразумела?
— А я ўжо думала, што караблі наралеўскага флоту ўзнілі паўстанне... А можа, гэтая Ганна—твая наралева? Глядзі, даўно я цябе не лупцавала!
— Што ты, золатка маё! І не падумай...
— Якое там яшчэ золата?
— Я ж табе тлумачу, якое бывае золата. Сярэбрае золата — гэта нарпы ў сажалцы. Цалінае золата — пшаніца. Бурое золата — буры вугаль.
— Яська, сядзі!
— Белое золата — бавоўна. Зялёнае золата — лес.
— Яська!..
— Вадкае золата — нафта. Мякае золата — пушніна. Чорнае золата — гэта... гэта эліксір ураджнаю, ну тое, чым палі ўгнаваюць.
— Нарэшце ты сказаў, што пра мяне думаеш... Можаш вытвараць на сваіх старонках, а тут я табе навывтвараюся!
Узяла чапельнік, і не на ілямну, а на ключ зачыніла дзверы...
Назаўтра Яська не прыйшоў на работу. Я пазваніў яму апоўдні:
— Што з табою, даражэнькі? Можна, у адведкі прыйсці?
— Афіцыйна: я папаў у дарожную аварыю. А калі па-сяброўскаму, дык так: жонка рагатальнік начысціла і крышачку размалі-
вала...
Цяпер «Свяцільнік» выходзіць на літаратурнай мове.
Іван ДАБРАНСкі.

ВЫХАВАЎЧЫЯ ДЫЯЛОГІ

КАНТРОЛЬ ЗНІЗУ

Хлопчык слухае радыёперадачу «Дарослым пра дзяцей».

— Чаму ты слухаеш гэту перадачу? — здзівілася маці.
— А я правярю, — адказвае сын, — ці правільна вы мяне выхоўваеце.

ВІНАВАТА ПАДЛОГА

— Як ты здаў экзамены? — пытаецца бабулька ў суседскага хлопчыка.

— Я на пяцёрку, а ваш Толькі праваліўся.
— Чаму ж яны не адрамантавалі падлогу? — абурлася бабулька.
— Так дзіця можа і ногі паламаць.

Падслухаў і запісаў С. ПАЦЕМКІН.

А П Л Я В У Х А

Да пачынаючага пражанка Рыгора Музіна нарэшце прыйшло натхненне, якога ён чакаў не адзін дзень. Галаву запоўнілі светлыя, нібы бляшмарнае неба, думкі. У адно імгненне выспеў даволі цікавы сюжэт, якому, мусіць, пазайздросціць бы сёй-той з класікаў.

«Хутчэй за стол. Будзе апа-
вяданне — пальчыкі аблікаш!» —
радаваўся Музін, зачыняючыся ў сваім утульным пакойчыку. На мінуў у марах перанёсся ў будучыню. Газеты і часопісы буйным шрыфтам надрукавалі яго твор. А пасля ў перыядычных выданнях застракацелі загаловкі рэцэнзій: «Наватарскі падыход», «Адкрыццё мастака», «Непаўторны почырк».

Натхненне вярнула на зямлю. Шагнула: «Чаго марудзіш? Барыся хутчэй за твор, пакуль я побач».

Музін схамлянуўся, і вось ужо на паперу лёг першы радок: «Ваксёр Міхась Глячыкаў з рынку вітаў сваіх прыхільнікаў. Яго прыгожае бронзавае цела прыцягвала ўвагу ўсёй залы. Зала крычала: «Глячыкаў, перамога!» Міхась быў

сціплым чалавекам. Слава не магла ўскружыць яму галаву. Зараз ён глядзеў у залу і шукаў яе, сваю каханую Святлану, дзеля якой гатовы сёння перамагчы тузін сапернікаў. Вочы Міхаса сталі сумнымі: не знайшоў той, на падтрымку якой спадзяваўся. Увесь свет стаў чорным. Тыграм няляцеў на свайго праціўніка. Але атрымаў удар крыху вышэй жы-
вата і паліцеў у цемру. Ды не паспеў судзіць далейшы да па-
ці, як Глячыкаў ужо скакаў на абедзюх нагах. Ён спрытна ўхіляўся ад удараў. Даваў нырца ў паветры ўлева і ўправа. І тут серыяй трапных удараў паслаў саперніка ў на-
даўн. Ды той аказаўся моцным арэшкам і праз некалькі се-
кунд жвава падскокваў перад Глячыкавым і так дзеўбануў Міхаса пад лыжачку, што ў ва-
чак таго паплылі чырвоныя кругі. «Трымайся, Міша!» — да яго сляху данёсся знаёмы голас, якога раней не хапала. Менавіта ён не даў упасці. Міхась увесь стаў спружыністым, вёрткім. Нягледзячы на тое, што з носа закапала кроў, ён працягваў вецці бой...»

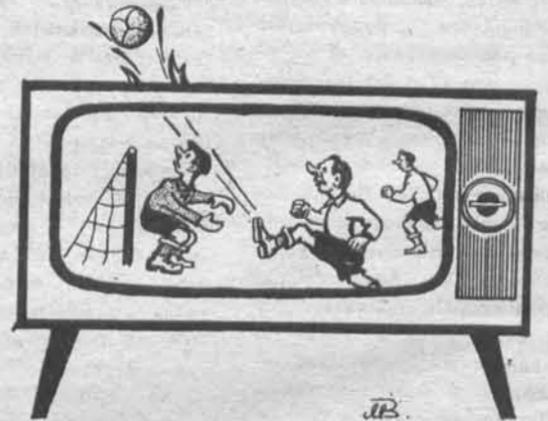
Рыгор Музін адлаў убоі ручку, сіцсннуўшы скроні далонямі, задумаўся. Прачытаў ра-
зы са два напісанае. Спадаба-
лася. Зноў пачаў пісаць.

Каб ярчэй уявіць карціну бою на рынку, Музін запліо-
чыў вочы, паставіў сябе на месца свайго героя. І тут ус-
помнілася парада масцітага пісьменніка: «Будзь бязлітасна патрабавальным да сябе». І ўся яго істога запоўнілася пачуц-
цём незадаваленасці. Здалося, што Глячыкаў сышоў з рынку, накіраваўся да яго стала і спытаў: «Чаму б'еш не па пра-
вілах?» «Ты ж проста літара-
турны герой. Што загадаю, бу-
дзеш рабіць». «Дык, значыць, можна здэкавацца? Вось я за-
раз табе...» — і даў такую апля-
вуху, што ў Музіна завінела ў вушах. А Глячыкаў скакаў перад самым носам і ўсё паў-
тараў: «Напісаў глупства».

Такая была развяска. Горкая, крыўдная для Музіна. Ён са злосцю разарваў рукапіс і гла-
бакадумна выціснуў з сябе:

— Натхненне — гэта яшчэ не ўсё.
Генадзь ЗАХАРЭНКА.

ДЗІВАК - ЧАЛАВЕК...

Мал. М. ВЯРХОЎЦАВА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 12345678910 12345678910 АТ 23460

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-
месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзна-
га сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-
тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела
прозы і паззіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-
кі — 33-21-53, аддзела вышуканага мастацтва,
архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-
дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-
вай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85,
бухгалтэры — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей АСІПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс
БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (адказны сакратар), Уладзімір
ГНІЛАМЕДАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін
ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,
Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэда-
ктара), Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ,
Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАН-
КА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Мікола
ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО.